Tampereen yliopisto

Emma Hopia

”NYT OLLAAN MUUTEN TODELLA TÄRKEÄN KYSYMYKSEN ÄÄRELLÄ”

Analyysi kolmen suurimman puolueen puheenjohtajan argumentaatiosta kevään 2023 vaalitenteissä

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2023

TIIVISTELMÄ

Emma Hopia: ”Nyt ollaan muuten todella tärkeän kysymyksen äärellä”: Analyysi kolmen suurimman puolueen puheenjohtajan argumentaatiosta kevään 2023 vaalitenteissä
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2023

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia retorisia keinoja kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat käyttivät Ylen vaaliohjelmissa keväällä 2023. Puheenjohtajien retoriikkaa tutkimalla voidaan saada uutta tietoa siitä, millä retorisilla keinoilla puheenjohtajat pyrkivät puhuttelemaan potentiaalisia äänestäjiä. Vaalien jälkeen tapahtuva uuden hallituksen muodostus tarkoittaa mahdollista hallitusyhteistyötä puolueiden välillä, minkä vuoksi tässä tutkielmassa tarkastellaan myös puheenjohtajien keskinäistä vuorovaikutusta. Suomessa poliittisen viestinnän muutoksiin on vaikuttanut sekä politiikan henkilöityminen että pääministerin vallan kasvu, ja nämä ilmiöt muodostavat tutkielman teoreettisen viitekehyksen. Aineisto muodostuu kolmesta Ylen vaaliohjelmasta, joista kaksi olivat suuria vaalikeskusteluita ja yksi puolestaan puheenjohtajatentti, johon osallistuivat vain kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat Orpo, Marin ja Purra.

Tutkimusmenetelmänä sovellettiin Chaïm Perelmanin laatimaa argumentaatioteoriaa, jonka pohjalta tunnistettiin ja havainnointiin puheenjohtajien käyttämiä sidosmuotoisia argumentaatiotekniikoita. Retorista analyysia varten muodostettiin seuraava tutkimuskysymys: mitä argumentaatiotekniikoita kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat hyödynsivät Ylen vaaliohjelmissa keväällä 2023? Tästä johdettiin kaksi alakysymystä, jotka koskevat puheenjohtajakohtaisia eroja käytettyjen argumentaatiotekniikoiden suhteen sekä argumentaatiossa tapahtuvia mahdollisia muutoksia eri vaaliohjelmien välillä. Puheenjohtajien keskinäistä vuorovaikutusta tarkastellaan seuraavan tutkimuskysymyksen valossa: voidaanko puheenjohtajien puheenvuoroista havaita toisiin puheenjohtajiin tai näiden puolueisiin kohdistuvia hyökkäyksiä, vai onko keskustelu luonteeltaan konsensushakuista?

Tutkielman tulosten mukaan Orpo, Marin ja Purra hyödynsivät puheenvuoroissaan monipuolisesti erilaisia sidosmuotoisia argumentaatiotekniikoita. Puheenjohtajien keskinäisessä vertailussa havaittiin eroja käytettyjen argumentaatiotekniikoiden suhteen, joskin erot hieman tasoittuivat viimeisessä vaaliohjelmassa. Puheenjohtajien argumentaatiossa tapahtui muutoksia eri vaaliohjelmien välillä. Tähän saattoi vaikuttaa esimerkiksi varsinaisen vaalipäivän lähestyminen. Tulokset havainnollistavat Orpon, Marinin ja Purran tehneen puheenvuoroissaan suomalaiselle keskustelukulttuurille epätyypillisiä toisiin kohdistuvia suoria hyökkäyksiä.

Politiikan henkilöitymisen sekä pääministerin kasvaneen vallan vaikutuksia voidaan havaita Ylen vaaliohjelmista ja puheenjohtajien puheenvuoroista. Kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat saivat muita enemmän puheaikaa, ja tekemissään hyökkäyspuheenvuoroissa he usein korostivat kritiikin kohteena olevan henkilön asemaa poliittisena johtajana. Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa kolme suurinta puoluetta saavuttivat tahoillaan vaalivoiton ja saivat selvästi muita puolueita enemmän eduskuntapaikkoja. Tutkielmassa tehdyn retorisen analyysin sekä vaalituloksen perusteella voidaan todeta Orpon, Marinin ja Purran puheenvuorojen sisältäneen vakuuttavaa argumentointia.

Avainsanat: Poliittinen viestintä, retorinen analyysi, argumentaatiotekniikat, politiikan henkilöityminen, television vaaliohjelmat, eduskuntavaalit 2023

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1. Johdanto 1

2. Puolueen puheenjohtajan merkitys 2

2.1. Politiikan henkilöityminen 3

2.2. Pääministerin vallan kasvu 6

3. Televisioidut vaaliohjelmat 8

3.1. Television vaaliohjelmien historia ja merkitys 8

3.2. Vaaliväittely, vaalitentti vai vaalikeskustelu? 9

4. Retoriikan analyysi 11

4.1. Mitä on retoriikan analyysi? 11

4.2. Tutkimusmenetelmä: Perelmanin argumentaatioteoria 12

4.3. Argumentaatioteorian soveltaminen tutkielmassa 14

5. Aineisto 15

6. Analyysi 16

6.1. Suuri vaalikeskustelu 20.3. 16

6.2. Puheenjohtajatentti 21.3. 19

6.3. Suuri vaalikeskustelu 30.3. 23

6.4. Vaaliohjelmien ja puheenjohtajien vertailu 25

7. Lopuksi 28

Lähteet 31

1. Johdanto

Pääministeri Sanna Marinin hallituskauden aikana Suomea ovat koetelleet erilaiset kansainväliset ja kansalliset haasteet. Esimerkiksi koronapandemian, Venäjän aloittaman hyökkäyssodan sekä terveydenhuollon kriisiytymisen vaikutukset näkyvät vahvasti niin politiikassa kuin ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Jännitteinen yhteiskunnallinen tilanne heijastui vuoden 2023 eduskuntavaaleja edeltäneisiin Ylen vaaliohjelmiin, joissa eduskuntapuolueiden puheenjohtajat käyttivät ajoittain kovaakin retoriikkaa eri teemoista keskustellessaan. Tulevalla hallituksella on ratkaistavaan monta ongelmaa, joista monet ovat hyvinvointiyhteiskunnan toimivuuden kannalta keskeisiä. Kuten kokoomuksen Petteri Orpo totesi Ylen Suuressa vaalikeskustelussa 20.3.2023: ”Nyt ollaan muuten todella tärkeän kysymyksen äärellä.”.

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia retorisia keinoja kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat käyttävät Ylen vaaliohjelmissa keväällä 2023. Tarkastelun keskiössä ovat siis kokoomuksen Petteri Orpo, sosiaalidemokraattien Sanna Marin sekä perussuomalaisten Riikka Purra. Eduskuntavaaleissa puolueet havittelevat itselleen vaalivoittoa, mutta kilpailevat keskenään myös pääministerin asemasta. Läpi kevään 2023 kokoomus, SDP ja perussuomalaiset pysyttelivät kannatusmittauksissa kolmen kärjessä, ja erot kannatuksessa kaventuivat vaalipäivän lähestyessä (Yle 2.3.2023). Tästä syystä juuri Orpo, Marin ja Purra valikoituivat tarkastelun kohteeksi: oletuksena on, että joku heistä tulee olemaan Suomen seuraava pääministeri. Puolueiden puheenjohtajien merkityksen ymmärtämiseksi tutkielmassa tarkastellaan pääministerin vallan kasvun vaikutuksia sekä politiikan henkilöitymistä, eli yksittäisten poliitikkojen korostumista kollektiivisten toimijoiden kustannuksella (Karvonen 2010, 4).

Puheenjohtajien puheenvuoroja tutkimalla voidaan saada uutta tietoa siitä, millaisia retorisia keinoja poliitikot hyödyntävät pyrkiessään puhuttelemaan potentiaalisia äänestäjiä. Television vaaliohjelmat tarjoavat puolueille ja niitä edustaville puheenjohtajille mahdollisuuden tavoittaa suuren joukon potentiaalisia äänestäjiä. Puolueensa keskeisistä näkemyksistä ja tavoitteista kertoessaan puheenjohtajat pyrkivät vakuuttamaan mahdollisimman monet äänestäjät ja saamaan nämä äänestämään heitä vaaleissa. Puheenjohtajien retoriikan analyysissa tutkimusmenetelmänä käytetään Chaïm Perelmanin

(1996) laatimaa argumentaatioteoriaa, jota soveltamalla on tarkoitus tunnistaa ja tehdä huomioita puheenjohtajien käyttämistä argumentaatiotekniikoista.

Puheenjohtajien retoriikan lisäksi tässä tutkielmassa tullaan tarkastelemaan vaaliohjelmien vuorovaikutuksellista ulottuvuutta. Vaalien jälkeen tapahtuva uuden hallituksen muodostaminen tarkoittaa mahdollista hallitusyhteistyötä puolueiden välillä, joten puheenjohtajat ja puolueet kohdentavat viestejänsä myös toisilleen. Television vaaliohjelmiin osallistuessaan puheenjohtajien on kannattavaa tuoda esille niin puolueita yhdistäviä kuin niitä erottavia tekijöitä. Isotalus ja Aarnio (2005, 158) ovat esittäneet, että vaaliväittelyiden sijaan Suomessa tulisi puhua vaalikeskusteluista. Heidän mukaansa suomalaisissa vaaliohjelmissa poliitikot eivät tyypillisesti kritisoi toisia puolueita tai poliitikkoja suoraan, ja väittelyn sijaan erimielisyydet esitetään pääosin toteamuksina (Mt., 161). Tutkielman analyysiosiossa Orpon, Marinin ja Purran puheenvuoroja tarkastellaan myös tästä Isotaluksen ja Aarnion esittämästä näkökulmasta.

Puheenjohtajien retoriikkaa tarkastellaan seuraavan tutkimuskysymyksen valossa: mitä argumentaatiotekniikoita kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat hyödynsivät Ylen vaaliohjelmissa keväällä 2023? Tästä johdettiin kaksi alakysymystä. Näistä ensimmäinen koskee argumentaation ajallista ulottuvuutta: käyttävätkö puheenjohtajat samoja argumentaatiotekniikoita kaikissa kolmessa Ylen vaaliohjelmassa, vai tapahtuuko tekniikoiden käytössä muutoksia eri ohjelmien välillä? Toinen alakysymys keskittyy puheenjohtajien keskinäiseen vertailuun: suosivatko Orpo, Marin ja Purra samoja argumentaatiotekniikoita, vai eroavatko puheenjohtajat toisistaan käyttämiensä tekniikoiden suhteen? Puheenjohtajien keskinäistä vuorovaikutusta tutkitaan seuraavan tutkimuskysymyksen näkökulmasta: voidaanko Orpon, Marinin ja Purran puheenvuoroista havaita toisiin puheenjohtajiin tai näiden puolueisiin kohdistuvia hyökkäyksiä, vai onko keskustelu luonteeltaan konsensushakuista?

2. Puolueen puheenjohtajan merkitys

Puolueiden puheenjohtajien merkitystä tarkasteltaessa on oleellista käsitellä kahta poliittisen viestinnän kehitykseen vaikuttanutta ilmiötä: politiikan henkilöitymistä ja pääministerin vallan kasvamista. Molemmat näistä auttavat osaltaan taustoittamaan

puolueiden puheenjohtajien puheenvuoroja ja heidän käyttämiään retorisia keinoja televisioiduissa vaaliohjelmissa.

2.1. Politiikan henkilöityminen

Politiikan henkilöitymisestä puhuttaessa viitataan ilmiöön, jossa yksittäiset poliitikot ovat siirtyneet huomion keskiöön puolueiden ja muiden kollektiivisten toimijoiden kustannuksella (Karvonen 2010, 4). Kyse on prosessista, johon vaikuttavat erilaiset yhteiskunnalliset muutokset, kuten individualisoituminen ja puoluesamaistumisen vähentyminen (Isotalus 2017, 53). Henkilöityminen voi olla keskittynyttä tai hajautettua. Keskitetyssä henkilöitymisessä keskiössä on poliittisten johtajien, kuten pääministerin ja puolueiden puheenjohtajien, kasvanut merkitys. Hajautetulla henkilöitymisellä puolestaan tarkoitetaan muiden kuin johtavassa asemassa toimivien poliitikkojen, esimerkiksi kansanedustajien, kasvanutta merkitystä. (Balmas ym. 2014, 37–38).

Rahat ja Sheafer (2007) ovat luoneet politiikan henkilöitymistä koskevan jaottelun, jonka avulla voidaan tarkastella henkilöitymisen ilmentymistä politiikan eri alueilla. He erottavat toisistaan kolme yläkategoriaa: instituutioiden, median ja käyttäytymisen henkilöitymisen. Instituutioiden henkilöitymisellä tarkoitetaan sellaisia sääntöjä ja rakenteita, jotka korostavat yksittäisen poliittisen toimijan, kuten pääministerin, asemaa. Median henkilöitymisellä tarkoitetaan sitä, että media korostaa aiempaa enemmän yksittäisiä poliitikoita muiden poliittisten toimijoiden jäädessä vähemmälle huomiolle. Rahat ja Sheafer jakavat median henkilöitymisen vielä kolmeen alakategoriaan: politiikan privatisoitumiseen sekä maksullisen ja maksuttoman median henkilöitymiseen. Poliittisen käyttäytymisen henkilöitymistä voidaan tarkastella joko poliitikkojen tai äänestäjien näkökulmasta. Poliitikkojen kohdalla kyse on esimerkiksi yksilöllisen toiminnan suosimisesta puoluetoiminnan kustannuksella. Äänestäjien poliittisen käyttäytymisen henkilöitymistä on esimerkiksi se, että äänestyspäätöstä tehtäessä korostetaan ennemmin yksittäistä ehdokasta kuin tämän edustamaa puoluetta. (Rahat & Sheafer 2007, 66–68).

Politiikan henkilöityminen on kiinnostanut tutkijoita ja aiheesta on tehty paljon tutkimusta viime vuosikymmenten aikana. Instituutioiden henkilöitymistä käsittelevää tutkimusta ovat tehneet esimerkiksi Hamřík ja Kaniok (2022), jotka tutkivat henkilöitymistä Euroopan parlamentissa. He havaitsivat, että kyseisessä instituutiossa henkilöitymistä on tapahtunut jossain määrin. Tutkijat toteavat, että vaikka yksittäisten toimijoiden, kuten parlamentin

puhemiehen, valta on kasvanut 1990-luvulta lähtien, kollektiiviset toimijat ovat edelleen keskiössä Euroopan parlamentin toiminnassa. Hamřík ja Kaniok mainitsevat, ettei henkilöitymistä koskevassa tutkimuksessa juuri instituutioiden henkilöitymistä ole tutkittu yhtä paljon kuin käyttäytymisen ja median henkilöitymistä.

Poliittisen käyttäytymisen henkilöitymistä ovat tutkineet esimerkiksi Quilan ja McAllister (2022), joiden useita valtioita koskevassa tutkimuksessa tarkasteltiin puolueiden puheenjohtajien vaikutusta vaaliosallistumiseen. Tulokset osoittivat, että puheenjohtajat voivat olla keskeisen vaikuttava tekijä joidenkin äänestäjien äänestyspäätöksen taustalla, mutta tässä voi olla suuriakin eroja valtioiden ja yksilöiden välillä. Ferreira da Silva, Garzia ja Angelis (2021) tutkivat poliittisen käyttäytymisen henkilöitymistä länsieurooppalaisissa parlamentaarisissa valtioissa. Tutkimuksen tulokset antavat näyttöä siitä, että puoluejohtajilla voi olla vaikutusta yksilötason äänestysaktiivisuuteen.

Median henkilöitymisestä tutkimusta on tehnyt esimerkiksi Kriesi (2011), jonka vaalikampanjoiden henkilöitymistä koskevassa tutkimuksessa todettiin valtioiden välillä voivan olla huomattavia eroja henkilöitymisen voimakkuudessa. Myös Van Aelst, Sheafer ja Stanyer (2011) ovat havainneet saman henkilöitymisen tutkimusta koskevan haasteen: kansallisten tutkimusten tuloksia voi olla vaikea verrata keskenään. Artikkelissaan he korostavat tarvetta johdonmukaiselle operationalisoinnille, jotta henkilöitymisen tutkiminen olisi jatkossa helpompaa.

Tutkijoiden näkemykset henkilöitymisestä ovat ristiriitaisia: joissakin tutkimuksissa henkilöitymistä on havaittu selvästi (esim. Ferreira da Silva ym. 2021), kun taas toisissa tutkimuksissa näyttöä henkilöitymisestä ei juuri ole (esim. Kriesi 2011). Karvosen (2010, 101–102) laajassa, 22 eri parlamentaarisen valtion henkilöitymisen vertailussa todettiin, ettei valtioiden välillä ole havaittavissa selvää ja yhtenäistä henkilöitymisen trendiä. Joissakin maissa ilmiö on havaittavissa niin instituutioiden, median ja poliittisen käyttäytymisen saralla, joissakin taas ei missään näistä. Suurin osa Karvosen tutkimuksen valtioista sijoittui näiden ääripäiden välimaastoon, eli henkilöitymisestä oli viitteitä joillakin politiikan alueilla (Karvonen 2010, 102–105). Tutkimustuloksissa ilmenneet ristiriidat johtuvat mahdollisesti vaihtelevista lähestymistavoista aiheen tutkimisessa sekä siitä, että iso osa tehdyistä tutkimuksista on kansallisia, yhteen valtioon keskittyviä (Isotalus 2017, 55).

Suomessa henkilöitymistä on havaittu niin instituutioissa, mediassa kuin poliittisessa käyttäytymisessäkin. Pääministerin valta on kasvanut ja puolueiden puheenjohtajat vaikuttavat äänestäjien äänestyspäätöksiin aiempaa enemmän (Karvonen 2010, 103). Myös vaalimainoksissa korostunut henkilökeskeisyys kielii henkilöitymisestä (Karvonen 2010, 99). Toisaalta poliittisen käyttäytymisen henkilöitymistä tutkineet von Schoultz, Järvi ja Mattila (2020, 190–191) ovat todenneet, ettei 2000-luvun eduskuntavaaleissa ole havaittu aiempaa enemmän henkilöitymistä. Hajautetun henkilöitymisen osalta kehitys on ollut jopa laskevaa: 2000-luvun alussa äänestäjät painottivat äänestysvalinnoissaan enemmän ehdokasta kuin puoluetta, sittemmin tilanne on muuttunut päinvastaiseksi.

Vaikka tutkijat eivät ole yksimielisiä politiikan henkilöitymisestä, puheenjohtajien merkityksen voidaan todeta kasvaneen Suomessa. Äänestäjät yhdistävät usein arvionsa puheenjohtajista näiden edustamiin puolueisiin (von Schoultz 2016, 165). Puolueen ja sen puheenjohtajan henkilökohtainen suosio ovat linkittyneitä toisiinsa, ja tästä syystä puheenjohtajan suosiolla tai epäsuosiolla voi olla merkitystä koko puolueen menestyksen kannalta (von Schoultz ym. 2020, 172). Esimerkiksi vuoden 2015 eduskuntavaaleissa sekä perussuomalaiset että RKP hyötyivät puheenjohtajiensa henkilökohtaisesta kannatuksesta (von Schoultz 2016, 173). Toisaalta on hyvä huomata, että eri puolueiden kannattajat kokevat puheenjohtajan merkityksen eri tavoin. Esimerkiksi perussuomalaisten kannattajista noin kolmasosa on pitänyt puheenjohtajan merkitystä ratkaisevan tärkeänä puoluevalinnan kannalta, kun taas SDP:n ja kokoomuksen kannattajat eivät ole pitäneet tätä yhtä tärkeänä tekijänä (von Schoultz ym. 2020, 176).

Puolueet ovat havahtuneet puheenjohtajien kasvaneeseen merkitykseen. Webbin ja Poguntken (2005, 338) kattavassa politiikan presidentillistymistä koskevassa katsauksessa havaittiin puolueiden puheenjohtajien vallan ja autonomian kasvaneen puolueen sisällä monissa eri valtioissa, muun muassa Suomessa ja Ruotsissa. Puolueen puheenjohtajan roolin korostaminen puolueen sisällä johtuu ainakin osittain politiikan medioitumisesta sekä puoluesitoutumisen vähentymisestä (Ferreira da Silva 2021, 804). He ovat muita puolueen jäseniä näkyvämmin esillä mediassa, ja tulevat täten äänestäjien silmissä tunnistettaviksi puolueen edustajiksi (Mt., 806).

Tämän tutkielman yhteydessä on hyvä tiedostaa, että kuluneella kaudella pääministerin roolissa toiminut Sanna Marin on nauttinut jopa poikkeuksellisesta julkisuudesta (Kannasto

& Reinikainen 2022). Marinista kirjoitetaan jatkuvasti mediassa ja hänen toimintaansa seurataan tarkasti. Kevään 2023 puoluekannatusmittauksissa SDP on pysynyt kolmen suosituimman puolueen joukossa (Yle 2.3.2023). Tämä on ainakin jossakin määrin poikkeuksellista, koska tyypillisesti pääministeripuolueen kannatus laskee seuraavissa eduskuntavaaleissa (Paloheimo & Borg 2020, 126). Puolueen kannatus johtuu toki monesta tekijästä, mutta Marinin henkilökohtainen suosio ja näkyvyys julkisuudessa ovat voineet osaltaan vaikuttaa SDP:n kannatuksen kehitykseen.

2.2. Pääministerin vallan kasvu

Suomi on 1980-luvulta lähtien siirtynyt puolipresidentiaalisesta järjestelmästä kohti parlamentarismia (Paloheimo 2005, 248). Tämän kehityksen sinetöi vuoden 2000 perustuslakiuudistus, jonka seurauksena eduskunnan valtaoikeuksia lisättiin ja presidentin valtaoikeuksia puolestaan kavennettiin (Raunio & Wiberg 2008, 595). Merkittävä muutos presidentin roolissa tapahtui muun muassa sen myötä, kun hallituksen muodostus siirtyi kokonaan eduskunnan tehtäväksi (Mt., 586).

Presidentillistymisen käsitteellä viitataan parlamentaarisessa järjestelmässä havaittuun pääministerin roolin vahvistumiseen (Karvonen 2010. 6). Monissa länsimaissa, Suomi mukaan luettuna, on havaittu merkkejä presidintillistymisestä (Webb & Poguntke 2005, 338–340). Suomen siirtyessä kohti parlamentarismia pääministerin valta on kasvanut merkittävästi aiempiin vuosikymmeniin verrattuna (Paloheimo 2005, 265) Tänä päivänä Suomen todellisena poliittisena johtajana voidaankin presidentin sijaan pitää pääministeriä (Raunio & Wiberg 2008, 592).

Eduskuntavaaleissa puolueet eivät siis kilpaile toistensa kanssa pelkästään suurimman puolueen asemasta, vaan suosituimmat puolueet kamppailevat myös pääministerin tehtävästä (Paloheimo 2003, 238). Suomessa paikkamäärältään suurin puolue on usein myös pääministeripuolue, eli vuoden 2023 eduskuntavaaleissa pääministerin asemasta kilpailivat Orpo, Marin ja Purra. Tämä voi osaltaan vaikuttaa tutkielmassa tarkasteltavien puheenjohtajien retoriikkaan vaalitenteissä. Istuvan hallituksen pääministeri Marin voi esimerkiksi pyrkiä korostamaan oman hallituksensa onnistumisia sekä tehdä nostoja omasta toiminnastaan pääministerinä. Oppositiopuolueiden puheenjohtajat Orpo ja Purra

voivat taas pyrkiä kritisoimaan istuvan hallituksen ja pääministerin toimintaa, samalla argumentoiden miten oma puolue vastaavassa valta-asemassa toimisi.

Vaikka puheenjohtajat varmasti pyrkivät vaalitenteissä erottumaan kanssaehdokkaistaan, heidän on kannattavaa pyrkiä löytämään myös omaa ja toisia puolueita yhdistäviä asioita. Suomessa muodostettavat hallitukset ovat koalitiohallituksia, eli hallituspuolueiden välinen yhteistyö on keskeisen tärkeä tekijä onnistuneen hallitustyöskentelyn kannalta. Puolueiden puheenjohtajien tulee osata toimia yhteistyössä muiden kanssa ja heidän on kyettävä kompromisseihin (Raunio & Wiberg 2008, 592). Tämä korostuu erityisesti hallituksen johtajana toimivan pääministerin roolissa. Jotta poliitikko voisi toimia pääministerin kaltaisessa merkittävän määrän valtaa omaavassa tehtävässä, tämän tulisi nauttia kollegoidensa arvostusta (Paloheimo 2003, 241). Puolueiden puheenjohtajat eivät siis hyödy siitä, jos he liiallisten erottautumispyrkimystensä vuoksi tulevat estäneeksi hallitusyhteistyön mahdollisuuden toisten puolueiden kanssa.

Vuoden 2023 tammikuussa SDP, vihreät ja vasemmistoliitto ilmoittivat, etteivät arvopohjaerojen vuoksi suostu hallitusyhteistyöhön perussuomalaisten kanssa (Yle 10.1.2023). Tämä on merkittävä asia tulevan hallituksen muodostamisen kannalta, ja se tulee todennäköisesti näkymään kolmen suurimman puolueen puheenjohtajien retoriikassa kevään vaalitenteissä. Marinin ja Purran ei samalla tavalla tarvitse nostaa esille edustamiensa puolueiden yhtymäkohtia kuin silloin, jos SDP ja perussuomalaiset voisivat päätyä samaan hallitukseen tulevalla kaudella. Nämä puheenjohtajat voivat mahdollisesti keskittyä tavallista enemmän puolueidensa välisiin eroihin, vedoten samalla sekä äänestäjiin että niihin puolueisiin, joiden kanssa hallitusyhteistyö on mahdollista.

Suomessa on tyypillisesti muodostettu enemmistöhallituksia. Vuoden 2023 eduskuntavaalien kontekstissa kolmen suosituimman puolueen joukossa on kaksi, jotka eivät mitä todennäköisimmin päädy samaan hallitukseen. Tämä voi rajata seuraavan hallituksen kokoonpanon vaihtoehtoja. Kokoomuksen voi ajatella olevan tässä suhteessa etulyöntiasemassa: puolueen puheenjohtaja Petteri Orpo totesi pitävänsä hallitusyhteistyötä mahdollisena perussuomalaisten mutta myös SDP:n kanssa (Yle 10.1.2023). Koska kokoomus on ollut kevään 2023 ajan puoluekannatusmittausten kärjessä, sekä SDP:n että perussuomalaisten on suotavaa pyrkiä tuomaan erojen lisäksi esille myös puolueita

yhdistäviä tekijöitä. Kevään mittaan puolueet ovat lähentyneet toisiaan gallupeissa, ja tämä jännittyneisyys voi heijastua vaaliohjelmissa käytettävään retoriikkaan.

3. Televisioidut vaaliohjelmat

3.1. Television vaaliohjelmien historia ja merkitys

Televisioidut vaaliohjelmat ovat vaikuttaneet politiikan julkisuuteen Suomessa jo 1960-luvulta lähtien (Pitkänen 2014, 12). Vaaliohjelmat ovat muuttaneet muotoaan monin tavoin vuosikymmenten saatossa. 1960-luvulla ne olivat pitkälti puolueiden edustajien välisiä asiakysymyksiin keskittyviä keskustelutilaisuuksia, 1970-luvun puolivälistä alkaen toimittajan rooli keskustelun ohjaajana ja kyselijänä on korostunut, ja 1980-luvulta lähtien vaaliohjelmien on katsottu olevan merkittäviä mediatapahtumia (Mt., 220–224). Aikaisemmin Yleisradiolla oli monopoli vaaliohjelmien tekemisessä, mutta 1990-luvulta alkaen monista ohjelmia koskevista rajoituksista luovuttiin ja myös MTV sai alkaa tehdä omia vaaliohjelmiaan (Mt., 22).

Suomessa televisioitujen vaaliohjelmien merkitys on kasvanut erityisesti 1990-luvulta lähtien. Tämän kehityksen taustalla on vaikuttanut kaksi keskeistä ilmiötä: henkilöityminen sekä medioituminen. (Borg 2020, 243). Politiikan medioitumisella viitataan pitkän aikavälin kehitykseen, jossa media enenevissä määrin vaikuttaa politiikkaan ja poliittisiin toimijoihin (Isotalus 2017, 23). Käytännössä medioituminen on havaittavissa esimerkiksi poliitikkojen viestinnässä: poliitikot pyrkivät usein esittämään asiansa medialle sopivalla tavalla (Mt., 36). Henkilöityminen on näkynyt television vaaliohjelmissa erityisesti 1980-luvulta lähtien, jolloin alettiin aiempaa enemmän kiinnittää huomiota ehdokkaiden esiintymiseen ja henkilökohtaisiin ominaisuuksiin (Pitkänen 2014, 216–217).

Tänä päivänä televisioidut vaaliohjelmat ovat seuratuimpia yksittäisiä vaalikampanjoiden tapahtumia (Isotalus 2017, 149). Media kirjoittaa eri vaaliohjelmien sisällöistä ja ehdokkaiden puheenvuoroista laajalti. Myös kansalaiset ovat kiinnostuneita televisioiduista vaaliohjelmista. Esimerkiksi vuoden 2015 eduskuntavaaleihin liittyviä television vaalikeskusteluja katsoi noin 44 prosenttia suomalaisista (Grönlund 2016, 68). 2010-luvun aikana yleistynyt sosiaalisen median käyttö on tuonut uudenlaisen elementin television

vaaliohjelmien seuraamiseen, kun katsojat voivat osallistua ohjelmaa koskevaan keskusteluun esimerkiksi live-twiittaamalla (Eloranta & Isotalus 2016).

Television vaaliohjelmissa puolueiden edustajiin kohdistuu erilaisia odotuksia. Poliitikon tulee omata hyvät tiedot ajankohtaisista ohjelmassa käsiteltävistä asioista ja argumentoinnin tulee olla vakuuttavaa. Lisäksi tämän tulisi antaa itsestään ammattitaitoinen ja miellyttävä vaikutelma. (Isotalus 2017, 128). Jotta nämä odotukset täyttyisivät, poliitikon on muun muassa hallittava verbaalista ja nonverbaalista viestintäänsä sekä omattava hyvät vuorovaikutustaidot (Mt., 161–162). Vaaliohjelman katsojat arvioivat poliitikkojen esiintymisiä, ja sekä onnistumiset että epäonnistumiset voivat muokata poliitikon imagoa (Mt., 154).

Viihteellisyytensä lisäksi television vaaliohjelmilla voidaan katsoa olevan myös konkreettisia tehtäviä. Ensinnäkin ne tarjoavat poliitikoille areenan, jolla he voivat tuoda esille puolueensa näkemyksiä ja saada potentiaaliset äänestäjät puolelleen. Toiseksi kansalaiset saavat television vaaliohjelmista hyödyllistä tietoa puolueista sekä vaalien kannalta oleellisista asiakysymyksistä. (Turkenburg 2022, 10). Myös he, jotka eivät katso varsinaisia lähetyksiä, voivat lukea vaaliohjelmia koskevaa uutisointia ja saada näin tietoa niissä käsitellyistä asioista sekä ehdokkaista (Maier & Jensen 2017, 549). Tyypillisesti televisioidut vaaliohjelmat vahvistavat äänestäjien jo olemassa olevia uskomuksia puolueista ja poliitikoista. Vaaliohjelmat voivat vaikuttaa joidenkin katsojien poliittisiin näkemyksiin, mutta tämä kyky on rajallinen. (Denton, Trent & Friedenberg 2020, 180–182).

3.2. Vaaliväittely, vaalitentti vai vaalikeskustelu?

Televisioituja vaaliohjelmia koskeva tutkimus on painottunut pääosin Yhdysvaltoihin, erityisesti siellä käytäviin presidentinvaaleihin (Anstead 2016, 508). Englanninkielisissä tutkimuksissa television vaaliohjelmista puhutaan yleensä käyttämällä termiä vaaliväittely (engl. *debate*). Vaaliväittely -termin käyttäminen on Yhdysvaltojen vaaliohjelmien kohdalla usein perusteltua: tavallisesti tilanteessa on läsnä kaksi ehdokasta, joiden välillä on selvä vastakkainasettelu (Isotalus 2011, 34).

Eri valtioiden televisioitujen vaaliohjelmien välillä on huomattavia eroja, jotka johtuvat muun muassa käytössä olevasta puoluejärjestelmästä sekä kansallisista tapahtumista ja ilmiöistä

(Anstead 2016, 510). Näiden seikkojen lisäksi myös ehdokkaiden kanssa tilanteeseen osallistuvalla toimittajalla voi olla vaikutusta. Suomalaisissa televisioiduissa vaaliohjelmissa toimittajan rooli keskustelun kulun ohjaajana on vahvistunut 1970-luvun puolivälistä lähtien (Pitkänen 2014, 155). Varsinaisten asiakysymyksiä koskevien kysymysten lisäksi toimittajat voivat pyytää ehdokkailta täsmennyksiä ja selvennyksiä, jotka myös osaltaan ohjaavat vaaliohjelman kulkua (Nuolijärvi & Tiittula 2003, 51).

Vaalitentti -käsitteen käytön voisi todeta olevan ainakin Suomen kontekstissa perusteltua. Television vaaliohjelmissa toimittaja ohjaa vahvasti ohjelman ja keskustelun kulkua, ja hän voi tarkentavien kysymyksien avulla varmistaa, että ehdokkaat varmasti vastaavat kysyttyyn kysymykseen. Vastaavanlaisen tilanteen voidaan ajatella muistuttavan tenttaamista. Pääasiallinen vuorovaikutus tapahtuu toimittajan ja yksittäisten ehdokkaiden välillä kysymysten ja vastausten kautta, ei niinkään ehdokkaiden välisen spontaanin keskustelun muodossa.

Amerikkalainen viestinnän tutkija William L. Benoit (2007, 36) on kehittänyt niin kutsutun funktionaalisen teorian, jonka mukaan vaalikampanjointiin liittyvissä diskursseissa on kolme muotoa: ylistys, hyökkäys ja puolustus. Isotalus ja Aarnio (2005, 157) esittävät että funktionaalisen teorian soveltaminen sopisi ennen kaikkea presidentinvaalien kaltaisiin henkilökeskeisiin vaaleihin. Funktionaalista teoriaa ovat soveltaneet esimerkiksi Maier ja Jensen (2017, 550) tutkiessaan saksalaisten vaalitenttien puheenvuoroissa ilmeneviä negatiivisia viestejä. Suomessa esimerkiksi Isotalus (2011) on soveltanut Benoitin teoriaa tutkiessaan vuoden 2006 presidenttiehdokkaiden puheenvuoroja television vaaliväittelyissä. Isotaluksen mukaan hänen tutkimuksensa osoitti, kuinka paljon kulttuuri vaikuttaa vaalitentteihin: Suomessa on huomattavasti enemmän puolustelua kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Hän myös näkee, että teorian soveltaminen olisi huomattavasti vaikeampaa, jos tilanteessa olisi ollut kahden ehdokkaan sijaan muidenkin puolueiden edustajia, kuten esimerkiksi eduskuntavaaleja edeltävissä vaalitenteissä usein on. (Isotalus 2011, 41–42).

Isotalus ja Aarnio (2005) ovat argumentoineet, että Suomen kontekstissa vaaliväittelyn sijaan tulisi puhua vaalikeskustelusta. Perusteena tälle on ensinnäkin monipuoluejärjestelmä, jonka takia television vaaliohjelmiin osallistuvien määrä on suurempi. Läsnä olevien puolueiden edustajien suuren määrän takia selvärajaista

vastakkainasettelua ei usein synny. Myöskään tilanteet, joissa vain yksi puolue olisi muiden kanssa eri mieltä, eivät ole kovin yleisiä. Suomalaisella keskustelukulttuurilla on myös osansa tässä: vastaehdokkaisiin kohdistuvia hyökkäyksiä ei tehdä kovinkaan paljon, ja ristiriitojen sijaan pyritään konsensushakuisuuteen. (Isotalus & Aarnio 2005, 158).

Tutkielman aineistoon kuuluvista Ylen vaaliohjelmista suureet vaalikeskustelut muistuttivat monin tavoin Isotaluksen ja Aarnion kuvausta suomalaiselle kulttuurille tyypillisestä vaaliohjelmasta. Sen sijaan puheenjohtajatenteissä puheenjohtajien välille syntyi ajoittain selkeitä vastakkainasettelutilanteita. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi ohjelmaan osallistuvien puheenjohtajien määrä: suurissa vaalikeskusteluissa osallistujia oli yhdeksän, puheenjohtajatenteissä vain kolme. Suurten vaalikeskustelujen kohdalla on perusteltua puhua juuri vaalikeskusteluista, kun taas puheenjohtajatentti muistutti ajoittain myös vaaliväittelyä.

Koska vaalien jälkeen muodostetaan uusi hallitus, television vaaliohjelmiin osallistuvat puheenjohtajat tiedostavat hallitusyhteistyön mahdollisuuden. Ehdokkaiden voi olla kannattavaa puhua toisilleen kunnioittavasti ja perustella esittämänsä väitteet huolella, jos he mahdollisesti päätyvät hallitukseen ja tulevat tekemään tiivistä yhteistyötä muiden puolueiden kanssa (Marien, Goovaerts & Elstub 2020, 1263). Toisaalta puolueet tavoittelevat vaalivoittoa ja suosituimman puolueen asemaa, joten tämä voi ohjata puheenjohtajia kohti räväkämpää keskustelutapaa (Mt., 1270).

Tutkielman keskiössä olevien puolueiden välinen kilpailu sekä suurimman puolueen tittelistä että pääministerin tehtävästä voivat aiheuttaa jännitteitä Orpon, Marinin ja Purran välille. Kevään 2023 aikana kokoomus, SDP ja perussuomalaiset ovat lähentyneet toisiaan puoluekannatusmittauksissa, joten näillä kaikilla puolueilla on ollut aito mahdollisuus nousta suurimmaksi puolueeksi (Yle 2.3.2023). Tämä voi mahdollisesti heijastua tarkasteltavien vaaliohjelmien keskustelun luonteeseen.

4. Retoriikan analyysi

4.1. Mitä on retoriikan analyysi?

Retoriikan analyysissa tarkastellaan sellaisia kielellisiä prosesseja, joiden tarkoituksena on vakuuttaa yleisö ja saada heidät sitoutumaan esitettyihin argumentteihin. Huomion keskiössä on henkilön argumentointi eli se, kuinka tämä vuorovaikutustilanteessa esittää ja perustelee jokin väitteen. (Jokinen 1999, 126–127). Retoriikka voidaan jakaa karkeasti puolustavaan eli omaa asemaa vahvistavaan sekä hyökkäävään, vasta-argumentteja heikentävään (Mt., 130).

Retoriikan analysoinnissa on oleellisen tärkeää kiinnittää huomiota puhuja-yleisösuhteeseen: puhuminen ei ole toisista ihmisistä irrallista toimintaa, vaan puhe suunnataan jollekin yleisölle (Jokinen 1999, 128). Taitava puhuja osaa huomioida puhetilanteen kontekstin, koska erilaiset vakuuttamisen keinot toimivat eri yleisöille (Mt., 132). Tällä tarkoitetaan siis sitä, että samasta aiheesta puhuessaan henkilö käyttää erilaista kieltä ja erilaisia argumentteja kohdeyleisöstä tai keskustelukumppanista riippuen. Esimerkiksi poliitikko saattaa puhua vaikkapa metsähakkuiden määrästä eri tavoin kollegoidensa kanssa kuin potentiaalisten äänestäjiensä kanssa.

Poliitikkojen retoriikka on kiinnostanut politiikan tutkijoita, ja aihetta on tarkasteltu erilaisista näkökulmista. Yhdysvaltojen presidentinvaaleihin liittyvissä vaaliväittelyissä käytettyä retoriikkaa ovat tutkineet esimerkiksi uskonnollisen puheen näkökulmasta aihetta lähestynyt Morgan (2009) sekä Donald Trumpin ja Hillary Clintonin vaaliväittelyretoriikkaan syventynyt Aswad (2019). Suomessa poliitikkojen retoriikkaa on tutkinut esimerkiksi soinilais-perussuomalaista retoriikkaa tutkinut Palonen (2022).

4.2. Tutkimusmenetelmä: Perelmanin argumentaatioteoria

Retoriikan uutta suuntausta edustava oikeusfilosofi Chaïm Perelman on kehittänyt argumentaatioteorian, jonka avulla voidaan tarkastella puhujan (tai kirjoittajan) käyttämiä retorisia keinoja. Perelmanin mukaan argumentaatiolla tarkoitetaan sellaista kielenkäyttöä, jonka kautta puhuja pyrkii vakuuttamaan yleisönsä ja saamaan nämä kannattamaan esittämäänsä argumenttia (Perelman 1996, 17). Tällainen tilanne voidaan saavuttaa vain silloin, jos puhujalla ja yleisöllä on jaettu ymmärrys ja hyväksyntä argumentin taustalla vaikuttavista oletuksista eli premisseistä. Puhujan pyrkimyksenä on saada premissejä koskeva hyväksyntä ulottumaan myös esitettyihin johtopäätöksiin, ja tämän hän tekee vakuuttavien argumenttien kautta. (Mt., 28).

Kirjassaan *Retoriikan valtakunta* Perelman nostaa toistuvasti esille puhuja-yleisösuhteen. Yleisöllä hän tarkoittaa sitä ihmisjoukkoa, joihin puhuja pyrkii puheellansa vaikuttamaan (Perelman 1996, 21). Perelman erottaa toisistaan universaaliyleisön sekä erityisyleisön. Ensimmäisellä hän tarkoittaa määrittelemätöntä, kaikista potentiaalisista kuulijoista muodostuvaa yleisöä. Jälkimmäisellä Perelman viittaa sellaisiin yksilöihin, jotka omaavat käsiteltävästä asiasta universaaliyleisöä enemmän tietoa, toisin sanoen kyseessä on tietynlainen asiantuntijayleisö. (Mt., 21–23). Yleisöön vaikuttavan argumentoinnin perustana on puheen sovittaminen tietylle yleisölle sopivaksi. Toisin sanoen tällä tarkoitetaan vain sellaisten argumenttien käyttöä, jotka saavuttavat kuulijajoukon hyväksynnän (Mt., 28). Puhuja siis hyötyy siitä, jos hän ymmärtää millaiselle yleisölle puhuu ja osaa muokata argumentointiaan tilanteeseen sopivaksi.

Perelman esittää, että yleisönsä hyväksynnän saavuttamiseksi puhuja voi käyttää erilaisia argumentaatiotekniikoita. Teoriassaan hän erottaa toisistaan sidosmuotoiset eli asioita toisiinsa yhdistävät argumentit, sekä erottelumuotoiset argumentit. Sidosmuotoisissa argumenteissa premissejä koskeva hyväksyntä yritetään saada koskemaan myös johtopäätöksiä, kun taas erottelumuotoisten argumenttien kohdalla premissi ja esitetty väite pyritään erottamaan toisistaan. (Perelman 1996, 58). Argumentaatiotekniikat jaetaan edelleen neljään alaluokkaan: kvasiloogisiin, todellisuuden rakenteisiin nojaaviin, todellisuuden rakennetta luoviin sekä erotteleviin argumentteihin. Luokista kolme ensiksi mainittua ovat sidosmuotoisia, viimeinen puolestaan erottelumuotoinen. (Mt., 59–61).

Kvasiloogiset argumentit muistuttavat muodollista päättelyä, mutta niihin voi kuitenkin sisältyä epäjohdonmukaisuuksia. Jos epäjohdonmukaisuudet aiheuttavat ristiriidan varsinaisen väitteen kanssa, puhuja pyrkii poistamaan tämän osan argumentistaan tai rajoittamaan sitä niin, ettei argumentti vaikuta ontuvalta. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kokonaisuuden sijaan tarkastellaan vain sellaisia kokonaisuuden osia, jotka tukevat omaa argumenttia. (Perelman 1996, 62–64).

Todellisuuden rakenteeseen nojaavat argumentit koskevat todellisuudessa havaittavien osien välisiä sidoksia, pyrkimyksenä on saada premissin hyväksyntä ulottumaan myös esitettyyn argumenttiin. Tällaiseen lopputulokseen voidaan päästä esimerkiksi tuomalla näkyväksi asioiden välisiä peräkkäisyyssidoksia eli syy-seuraussuhteita, tai

rinnakkaisuussidoksia kuten henkilöiden ja tämän tekojen suhde. (Perelman 1996, 93). Esimerkiksi auktoriteettiin vetoavat argumentit katsotaan kuuluviksi rinnakkaissidoksiin (Mt., 109). Todellisuuden rakennetta luovat argumentit nojaavat yksittäisiin tilanteisiin, joita hyödynnetään malleina tai ennakkotapauksina (Mt., 60–61). Tarkoituksena on tehdä yleistyksiä, ja tätä pyritään toteuttamaan muun muassa esimerkkien, metaforien ja analogioiden kautta (Mt., 120 & 129).

Erottelumuotoisten argumenttien keskiössä on käsiteltävän ilmiön ja todellisuuden asettaminen toisiaan vastaan. Tarkoituksena on tehdä selvä ero kahden asian välille. Usein hyödynnetään erilaisia sanapareja, kuten mielipide-totuus tai näennäinen-todellinen. (Perelman 1996, 150). Perelmanin mukaan erottelumuotoisten argumenttien tarkastelua tarvitaan lähinnä filosofisen ajattelun analysoinnissa (Mt., 142), joten tällaisten argumenttien tarkastelu ei ole tarkoituksenmukaista tämän tutkielman kontekstissa. Analyysiosiossa tullaankin keskittymään vain sidosmuotoisiin argumentteihin.

4.3. Argumentaatioteorian soveltaminen tutkielmassa

Yleisön määrittely on keskeistä tämän tutkielman kontekstissa. Vaaliohjelmissa puhujina toimivat puolueiden puheenjohtajat, ja näiden yleisö muodostuu sekä tv-studiossa paikalla olevista henkilöistä että ohjelman katsojista. Vaikka puheenjohtajien puheenvuorot ovat vastauksia toimittajan esittämiin kysymyksiin, toimittaja ei kuitenkaan ole esitettyjen argumenttien pääasiallinen kohde. Puheenjohtajat pyrkivät esittämillä argumenteillaan saamaan potentiaalisia äänestäjiä puolelleen, kerryttäen näin puolueelleen lisää kannattajia ja lisäten mahdollisuuksiaan vaalimenestykseen. Television vaaliohjelmissa esitettyjen puheenvuorojen ja tätä kautta myös argumenttien ensisijaisena vastaanottajana toimivat siis katsojat (Nuolijärvi & Tiittula 2003, 51).

Katsojien, laajemmin tulkittuna mahdollisten äänestäjien, lisäksi puheenjohtajat kohdistavat puhettansa ainakin osittain myös toisille puolueille. Uuden hallituksen muodostaminen vaalien jälkeen voi vaikuttaa puheenjohtajien argumentaatioon vaalitenteissä. He voivat pyrkiä puhuttelemaan potentiaalisia hallituskumppaneita tuomalla esille puolueiden yhteisiä näkemyksiä ja argumentoimalla näiden puolesta. Toisaalta vaalitenteissä puheenjohtajat eivät välttämättä oleta saavansa toisten puolueiden puheenjohtajia vakuuttuneiksi oman argumenttinsa paremmuudesta (Nuolijärvi & Tiittula 2003, 56). Puheenjohtajilta toisille

kohdistetussa argumentaatiossa tavoitteena onkin ehkä ennemmin yhteistyön mahdollisuuden kartoittaminen: missä asioissa ollaan samaa mieltä, ja mitkä asiat taas ovat niin sanottuja kynnyskysymyksiä, joiden takia yhteistyö voisi olla jopa mahdotonta.

Tutkielman analyysiosiossa sovelletaan Perelmanin argumentaatioteoriaa ja tarkastellaan kolmen suurimman puolueen puheenjohtajien käyttämiä sidosmuotoisia argumentaatiotekniikoita. Huomiota kiinnitetään muun muassa siihen, mitä kolmesta argumentaatiotekniikasta puheenjohtajat käyttävät eniten, ja toisaalta onko jotain tekniikkaa, jota käytetään selvästi vähemmän kuin muita. Argumentaatiotekniikoiden lisäksi aineiston analyysissa kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, kenelle puolueiden puheenjohtajat kohdistavat puheensa. Perelmanin teoriassa korostuu puhuja-yleisösuhteen merkitys, joten puheenvuoroja tarkastellaan myös tästä näkökulmasta. Puheenjohtajien yleisönä vaalitenteissä toimii sekä äänestäjistä muodostuva universaaliyleisö sekä toisista puolueista ja näiden puheenjohtajista muodostuva erityisyleisö.

5. Aineisto

Tutkielman aineisto koostuu kolmesta Yleisradion lähettämästä vaaliohjelmasta. Ylen vaaliohjelmistoon sisältyy kaksi ohjelmaa, jotka molemmat kulkevat nimellä *Eduskuntavaalit 2023: Suuri vaalikeskustelu*. Ensimmäinen näistä lähetettiin maanantaina 20.3.2023 ja jälkimmäinen torstaina 30.3.2023. Näissä vaalitenteissä osallistujina ovat yhdeksän eduskuntapuolueen puheenjohtajat. Suurien vaalikeskustelujen lisäksi aineistoon kuuluu myös tiistaina 21.3.2023 lähetetty puheenjohtajatentti, johon osallistuvat vain kokoomuksen, SDP:n ja perussuomalaisten puheenjohtajat Orpo, Marin ja Purra.

Aineistoon on valittu kolme eri vaalitenttiä, jotta voidaan havainnoida eroja puheenjohtajien argumentaatiossa eri ajankohtina. Kaikki aineistoon kuuluvat vaalitentit järjestettiin varsin lähellä varsinaista vaalipäivää, joka oli sunnuntaina 2.4.2023. Ennakkoäänestys oli käynnissä 22.–28.3.2023, eli ensimmäisen suuren vaalikeskustelun ja puheenjohtajatentin aikaan puheenjohtajilla oli mahdollisuus puhutella kaikkia äänioikeutettuja. Toisen suuren vaalikeskustelun aikana ennakkoäänestys oli päättynyt, ja tavoitettavien potentiaalisten äänestäjien joukko oli täten pienentynyt. Varsinaisen vaalipäivän lähestyessä vaalikampanjointi oli loppusuoralla, ja panokset olivat kovat kolmen kärjen olleen tiiviisti lähekkäin kannatusmittauksissa (Yle 30.3.2023a).

Aineistoon valituista vaaliohjelmista kahdessa paikalla on yhdeksän eduskuntapuolueen puheenjohtajat ja yhdessä osallistujina ovat vain kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat. Tämä tarjoaa mahdollisuuden tarkastella eroja Marinin, Orpon ja Purran argumentaatiossa silloin, kun osallistujien joukko on välillä suurempi ja välillä pienempi. Puheenjohtajatentissä toisista puheenjohtajista muodostuva erityisyleisö on pienempi kuin suurissa vaalikeskusteluissa, joissa osallistujia on enemmän. Kolmen eri vaalitentin sisällyttäminen aineistoon mahdollistaa myös sen, että argumentaation mahdollisia muutoksia voidaan tarkastella vaalitenttikohtaisesti mutta myös toisiinsa verraten.

Puheenjohtajien argumentaation lisäksi aineiston analyysissa hyödynnetään Isotaluksen ja Aarnion ajatusta suomalaisista televisioiduista vaaliohjelmista. Suomalaiselle keskustelukulttuurille on tyypillistä konfliktin välttäminen, jonka vuoksi hyökkäysten ja puolustusten sijaan pääasiallinen osallistumistapa vaalikeskusteluissa on ilmaista saman- tai erimielisyys toteamuksena (Isotalus & Aarnio 2005, 158–160). Analyysissa huomiota tullaan kiinnittämään erityisesti siihen, onko puheenjohtajien argumentaatio keskustelunomaista, vai onko Marinin, Orpon ja Purran puheenvuoroista havaittavissa suomalaiselle konfliktia välttävälle keskustelukulttuurille epätyypillisiä hyökkäyksiä ja puolustuksia.

6. Analyysi

6.1. Suuri vaalikeskustelu 20.3.

Tunnelma Ylen ensimmäisessä suuressa vaalikeskustelussa oli pääosin rauhallinen. Puheenjohtajat oli asetettu riviin, kasvot kohti toimittajaa ja korkeakouluopiskelijoista muodostunutta yleisöä. Välihuutelua tai keskeytyksiä ei juurikaan tapahtunut, vaan puheenjohtajat puhuivat pääsääntöisesti vain omalla vuorollaan. Käsiteltävinä teemoina olivat terveydenhuolto sekä ilmaston ja talouden suhde, joista ensimmäiseen keskityttiin noin 75 minuutin ajan, jälkimmäisestä keskusteltiin noin 45 minuuttia. Kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat saivat reilusti puheaikaa. SDP:n Sanna Marin ja kokoomuksen Petteri Orpo puhuivat kumpikin tahoillaan yli 12 minuutin ajan, ja perussuomalaisten Riikka Purra sai puheaikaa 14 minuutin verran.

Petteri Orpon puheenvuoroissa eniten toistuva argumentaatiotekniikka oli todellisuuden rakenteeseen nojaavat argumentit. Erityisesti hän osoitti asioiden välisiä syy-seuraussuhteita, kuten puhuessaan työllisyyden lisäämisen vaikutuksista terveydenhuoltoon:

> Meidän pitäisi saada työkykyinen väestö töihin. Jos he ovat töissä, on vähemmän kustannuksia työttömyydestä, tarvitaan vähemmän tulonsiirtoja ja silloin meillä on varaa pitää paremmin huolta palveluista, kun meillä on työtä ja verotuloja.

Vastaavia peräkkäisyyssiteisiin nojaavia argumentteja voidaan havaita monista Orpon puheenvuoroista. Todellisuuden rakennetta rakentavia argumentteja, kuten havainnollistuksia tai esimerkkejä, voidaan tunnistaa osasta Orpon puheenvuoroja. Tällaisesta argumentoinnista oli kyse esimerkiksi vihreää siirtymää koskevassa puheenvuorossa:

> Meillä on tällä hetkellä olemassa ratkaisuja ja Suomi on kärkijoukossa. Meillä on syntymässä yli 10 miljardilla tuulivoimaa Suomeen, meillä on ensimmäiset puhtaat vedyn laitokset lähteneet rakennukseen. Meillä on suuret terästehtaat, Outokumpu ja SSAB, ne on muuttamassa teräksen tuotantoaan hiilineutraaliksi lähivuosina.

Kvasiloogisia argumentteja, eli muodollista päättelyä muistuttavaa mutta mahdollisesti epäjohdonmukaisuuksia sisältävää argumentointia, Orpo ei tehnyt käytännössä ollenkaan ensimmäisessä suuressa vaalikeskustelussa.

Myös Sanna Marin hyödynsi argumentoinnissaan todellisuuden rakenteeseen nojaavia argumentteja. Esimerkkinä voidaan mainita Marinin puheenvuoro, jossa hän perusteli vihreän siirtymän kannattavuutta syy-seuraussuhteen avulla: ”Jos me emme panosta vihreään siirtymään, digitaaliseen siirtymään, ole edelläkävijöitä, niin ei meillä myöskään ole niitä veroeuroja tulevaisuudessa huolehtia hyvinvointipalveluista, peruspalveluista.”. Kuten Petteri Orpon puheenvuoroissa, myös Marin tapauksessa muut sidosmuotoiset argumentaatiotekniikat olivat vähäisemmässä käytössä ensimmäisessä suuressa vaalikeskustelussa.

Riikka Purra teki puheenvuoroissaan paljon todellisuuden rakennetta luovia argumentteja, selvästi enemmän kuin Marin ja Orpo. Tämän tekniikan avulla puhuja hyödyntää erityistapausta ja tekee sen kautta yleistyksiä (Perelman 1996, 120). Ensimmäisessä suuressa vaalikeskustelussa Purra hyödynsi tätä tekniikkaa toistuvasti, erityisesti esimerkkien kautta. Hyvänä esimerkkinä tämän tekniikan käytöstä voidaan mainita Purran

terveydenhuollon heikkoa saavutettavuutta koskeva puheenvuoro: ”Tiedän useita kaupunkilaisia, jotka hoidattavat itsensä vaikka mökkipaikkakunnalla, koska siellä on helpompi saada aika.”. Tässä Purra nostaa esille esimerkin, jonka hän liittää osaksi laajempaa ongelmaa.

Purra erottui kahdesta muusta puheenjohtajasta myös kvasiloogisten argumenttien käytössä, joita oli suhteessa enemmän. Erityisesti näitä ilmeni ilmaston ja talouden suhdetta käsittelevässä osuudessa. Purran mukaan vuoden 2035 hiilineutraalisuustavoitteesta tulisi luopua, ja hän perusteli näkemystään useassa eri puheenvuorossa. Esimerkkinä voidaan nostaa esille puheenvuoro, jossa Purra perusteli ajatustaan siitä, kuinka vuoden 2035 hiilineutraalisuustavoite aiheuttaa kustannuksia kotitalouksille ja yrityksille: ”Ei ole rahaa, ei ole tekijöitä, ei ole materiaalia. Ei ole teknisesti eikä taloudellisesti mahdollista tehdä tällaista kunnianhimoloikkaa.”.

Jo ensimmäisestä Ylen vaalikeskustelusta alkaen puheenjohtajien puheenvuoroista voidaan havaita hyökkäyksiä ja puolustuksia. Näitä ilmeni erityisesti terveydenhuollon tilaa koskevan osuuden aikana, kun taas ilmaston ja talouden suhdetta käsittelevä osuus oli ainakin tässä suhteessa rauhallisempi. Molemmat oppositiopuheenjohtajat kritisoivat hallituksen toteuttamaa sote-uudistusta. Kokoomuksen Petteri Orpo kohdisti hyökkäyksensä hallitukseen ja hallituspuolueisiin nostamatta esiin yksittäisiä poliitikkoja tai puolueita. Perussuomalaisten Riikka Purra puolestaan kohdisti kritiikkiään hallituksen lisäksi suoraan myös pääministeriin ja tämän johtamiseen. Purran hyökkäyspuheenvuoroista voidaan siis havaita henkilöitymistä: hän nostaa kritiikissään esille yksittäisen poliitikon, Sanna Marinin. Purran puheenvuoroista voidaan tunnistaa myös pääministerin vallan kasvamisen vaikutuksia, hyökkäyksessään hän korosti pääministerin roolia hallituksen johtajana. Esimerkkinä hyökkäyspuheenvuorosta voidaan mainita tilanne, jossa Purra kritisoi hallituksen ja Marinin toimia suhteessa terveydenhuollon tilanteeseen:

> Samaan aikaan haluaisin vielä palata tähän kun huusin äsken pääministerille että kamalaa populismia. Hän on ollut vastuussa ja tämä hallitus on ollut vastuussa tästä sotejärjestelmästä neljä vuotta ja tämä tilanne on tällainen. Hoitajamitoitus, hoitotakuu, hyvinvointialueuudistus, kaikissa on valtavia ongelmia.

Pääministerinä kuluneella kaudella toiminut Sanna Marin vastasi oppositiopuolueiden hyökkäyksiin useassa puheenvuorossaan, hän puolusti sekä hallituksen että puolueensa linjauksia ja toimia. Marin kohdisti hyökkäyksiä muita puolueita kohtaan. Terveydenhuollon tilaa koskevan osuuden aikana Marin kohdisti kritiikkiä oikeistopuolueiden toimintaan

aiemmilla hallituskausilla. Tämän lisäksi hän kyseenalaisti kokoomuksen ehdottamaa sote-palveluihin kohdistuvaa miljardin euron tehostamista.

6.2. Puheenjohtajatentti 21.3.

Ylen ensimmäisessä puheenjohtajatentissä kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat pitivät vuorollaan kolmen minuutin puheen, osallistuivat noin 20 minuutin yksilötenttiin ja lopuksi kohtasivat toisensa yhteiskeskustelussa. Studiossa liveyleisönä toimivat SDP:n, kokoomuksen ja perussuomalaisten kannattajajoukot, jotka reagoivat puheenjohtajien puheenvuoroihin aplodein, hurraahuudoin ja buuauksin. Puheidensa aikana puheenjohtajat seisoivat kannatusjoukkonsa edessä, puhuen suoraan kameralle. Yksilötentissä he olivat pöydän ääressä vastakkain toimittajan kanssa. Yhteiskeskustelussa puheenjohtajat ja toimittaja asemoituivat vieretysten pyöreän pöydän ääreen.

Kokoomuksen Petteri Orpo kuvaili puheessaan useita Suomessa tällä hetkellä vallitsevia ongelmia. Hän hyödynsi todellisuuden rakennetta luovia argumentteja muun muassa nostamalla esimerkkejä omasta henkilökohtaisesta elämästään ja linkittäen nämä osaksi kuvaamiaan nykytilanteen haasteita ja tulevaisuuden näkymiä: ”Minä murehdin ystävää, joka joutuu odottamaan leikkausta kuukausia ja uhkaa menettää siinä työkykynsä.”. Orpo osoitti myös asioiden välisiä peräkkäisyyssiteitä: ”Jokaisen työikäisen ja työkykyisen pitää olla töissä. Vain siten me rakennamme hyvinvointimme tärkeät palvelut”. Puheesta voidaan havaita myös suora hyökkäys, joka kohdistui Marinin hallitukseen: ”Viimeiset neljä vuotta Suomea on johdettu mantralla ’rahaa on’. Hallitus on satuillut suomalaisille, ettei velalla ole väliä. Se ei ole totta.”.

Sosiaalidemokraattien Sanna Marin kuvasi puheessaan johtamansa hallituksen saavutuksia monenlaisten esimerkkien avulla. Orpon puheesta poiketen Marinin puheessa kuvattiin nykypäivän haasteita suhteellisen vähän, fokus oli selvästi tulevassa ja erityisesti alle kahden viikon päässä pidettävissä vaaleissa. Argumentaatiotekniikoista Marin hyödynsi erityisesti rinnakkaisuussiteitä. Hän kuvaili toistuvasti, kuinka äänestämällä SDP:tä tulevaisuus on toiveikas, kun taas oikeistopuolueiden johdolla Suomi kääntyisi sisäänpäin, ottaisi takapakkia ilmastotoimissa ja tekisi rajuja leikkauksia. Koska kilpailu suurimman puolueen asemasta ja pääministerin tehtävästä käytiin Marinin, Orpon ja Purran puolueiden välillä, voidaan Marinin oikeistopuolueita koskevat lausumat tulkita hyökkäyksiksi juuri kokoomusta ja perussuomalaisia vastaan.

Perussuomalaisten Riikka Purra korosti puheessaan puolueensa ajavan ennen kaikkea suomalaisten etua, ja toi tätä esille esimerkiksi kvasiloogisten argumenttien kautta: ”Suomi ei ole olemassa maksaakseen eteläeurooppalaisten ikkunaremontteja tai toimiakseen kansaneläkelaitoksena kelle tahansa”. Puheesta voidaan havaita myös todellisuuden rakennetta luovia argumentteja, Purra hyödynsi esimerkiksi metaforaa: ”Perussuomalaiset eivät lupaa kuuta taivaalta, minä en väitä, että pystymme ratkaisemaan kaikki ongelmat.”.

Puheidensa aikana puheenjohtajat kohdistivat sanansa äänestäjille, jotka olivat puheiden ensisijainen yleisö. Orpo aloitti puheensa sanoin ”Hyvät suomalaiset”, ja toisti tämän ilmauksen vielä kahdesti. Myös Marin aloitti oman puheensa samoilla sanoilla, ja hän puhutteli ohjelman katsojia suoraan toistuvasti. Purra ei Orpon ja Marinin tavoin puhutellut katsojia suoraan muuten kuin avaussanoissa, mutta hän nosti puheessaan toistuvasti esille Suomen ja suomalaisten edun. Purra kohdisti viestinsä siis ensisijaisesti Suomen kansalaisille, eli potentiaalisille äänestäjille. Tämä pätee myös yksilötenteissä. Vaikka puheenjohtajat osoittivat vastauksensa kysymyksiä esittävälle toimittajalle, argumenttien pääasiallinen vastaanottaja todellisuudessa on ohjelman katsojakunta, eli äänestäjät.

Yksilötentissään Petteri Orpo käytti sekä todellisuuden rakenteeseen nojaavia että sitä rakentavia argumentteja, joista etenkin ensiksi mainittuja oli puheenvuoroissa paljon. Orpo nosti monesti esille asioiden välisiä syy-seuraussuhteita, ja perusteli argumenttejaan myös vetoamalla auktoriteetteihin, esimerkiksi: ”Myöskin eduskunnan tietopalvelun ja VM:n lukujen mukaan tämä on erittäin voimakas työllisyystoimi ja siksi me olemme valmiita viemään sen läpi.”. Todellisuuden rakennetta luovissa argumenteissa Orpo hyödynsi esimerkkejä sekä mallintamista, kuten: ”Sote-uudistuksen tavoite alun perin oli saada ihmiset jonoista hoitoon, kaventaa terveyseroja ja hidastaa kulujen kasvua. Nykyisessä hallituksen mallissa tämä viimeinen asia on lähestulkoon kokonaan unohtunut.”.

Myös Sanna Marin käytti yksilötentissään toistuvasti todellisuuden rakennetta luovia ja siihen nojaavia argumentteja. Hän käytti paljon esimerkkejä erityisesti puhuessaan johtamansa hallituksen toteuttamista parannuksista sekä SDP:n ehdotuksista tulevalle kaudelle. Kuten Orpo, myös Marin osoitti peräkkäisyyssidoksia, esimerkiksi puhuessaan SDP:n työllisyystavoitteesta: ”Meidän tehtävämme on nostaa Suomen työllisyysaste 80 prosenttiin. Tällä me saisimme kolme miljardia vahvemman julkisen talouden, sitä ei pidä väheksyä.”. Yksilötenttinsä loppupuolella Marinin puheessa nousi esille myös muutamia kvasiloogisia argumentteja. Esimerkkinä voidaan nostaa esille Marinin näkemys mahdollisesta kokoomuksen ja perussuomalaisten ympärille rakentuvasta hallituspohjasta:

”Ainoa vaihtoehto estää tämä erittäin kylmä, konservatiivinen, oikeistolainen leikkauslinja, on äänestää sosialidemokraatteja”.

Riikka Purra käytti yksilötentissään monipuolisesti eri argumentaatiotekniikoita. Selvästi eniten Purra kuitenkin hyödynsi esimerkkejä, joissa hän yksittäistapausten avulla pyrki kuvaamaan suurempaa ongelmaa. Esimerkkinä voidaan mainita puheenvuoro, jossa Purra perusteli näkemystään siitä, miksi monet yritykset suhtautuvat vihreään siirtymään innokkaasti:

> Tämän neljän vuoden aikana ajetun hyvin kunnianhimoisen ilmastopolitiikan yksi suurimpia hyötyjiä on esimerkiksi energiayhtiöt, jotka ovat tässä viimeistenkin aikojen aikana tehneet miljardivoittoja. Satumaisia voittoja. Totta kai he kannattavat juuri tällaista vihreää siirtymää.

Osassa puheenvuoroistaan Purra osoitti asioiden välisiä syy-seuraussuhteita, eli käytti todellisuuden rakenteisiin nojaavia argumentaatiotekniikoita. Tällaisesta argumentoinnista oli kyse esimerkiksi ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta puhuttaessa:

> Olemme kaikissa ohjelmissamme kertoneet, että me olemme valmiit porrastamaan ansiosidonnaista työttömyysturvaa niin, että se on alussa korkeampi ja laskisi keston myötä. Uskomme, että tämä kannustaa mahdollisimman lyhyeen ansiosidonnaisen kauteen.

Marinin tapaan myös Purra hyödynsi kvasiloogisia argumentteja yksilötentissään, esimerkiksi puhuessaan sosiaaliturvasta: ”Me kannatamme kansalaisuusperusteista sosiaaliturvaa, eli ei pitäisi olla kenellä tahansa pääsy tähän meidän järjestelmään”.

Puheenjohtajien yhteisessä keskustelussa Orpo, Marin ja Purra käyttivät pitkälti samoja argumentaatiotekniikoita kuin mitä he käyttivät yksilötenteissään. Sanna Marin nosti esille monia peräkkäisyyssiteitä, esimerkiksi työperäistä maahanmuuttoa koskevassa puheenvuorossa: ”Meillä on valtava pula osaajista, me emme yksinkertaisesti pärjää omalla väestöllä. Sen takia Suomessa puhutaan työperäisestä maahanmuutosta.”. Samasta aiheesta keskusteltaessa Petteri Orpo käytti kvasiloogista argumenttia:

> Nyt on kyse siitä, hoidetaanko me meidän vanhukset. Kuka heidät hoitaa? Vai mennäänkö me Japanin malliin, jossa ihmiset ovat 80-vuotiaaksi töissä ja jossa robotit hoitaa nykyään jo vanhuksia. Tämäkö on se perussuomalaisten maailma? Pitää olla ratkaisuja, ei voi vaan sanoa ei.

Riikka Purran puheenvuoroissa toistui todellisuuden rakennetta luovat tekniikat, kuten esimerkit ja metaforat. Myös hän hyödynsi kvasiloogista argumentointia, esimerkiksi työperäisestä maahanmuutosta keskusteltaessa:

> Tämä työperäisen maahanmuuton, nimenomaan sosiaaliturvaan nojaavan maahanmuuton, hehkutus Suomessa on aivan poikkeuksellista. Ja tämäkin yhdistettynä meidän muutenkin löperöön maahanmuuttopolitiikkaan, me olemme aivan ihmeellinen tapaus Euroopassa.

Vajaat kaksi tuntia kestänyt puheenjohtajatentti oli edellispäivän vaalikeskusteluun verrattuna selvästi jännitteisempi. Tunnelma kiristyi erityisesti yhteiskeskustelun aikana, jolloin puheenjohtajilla oli mahdollisuus kommentoida ja haastaa toistensa puheenvuoroja matalammalla kynnyksellä. Kolmen suurimman puolueen puheenjohtajan kohtaamisen aikana puhuttiin toisten puheenvuorojen päälle ja ajoittain jopa huudettiin.

Ohjelman viimeisen osuuden puheenvuoroissa oli myös huomattava määrä hyökkäyksiä toisia puheenjohtajia ja näiden puolueita kohtaan. Marin kritisoi kokoomuksen talouspoliittisia linjauksia useampaan otteeseen, ja mainitsi Orpon myös etunimeltä: ”Petteri, palveluiden taso romahtaa sen takia kun te leikkaatte sotesta miljardin”. Puheenvuoroissaan Marin nosti monesti esille SDP:n ja perussuomalaisten välisiä eroja, kritisoiden samalla perussuomalaisten linjauksia. Orpo teki useita SDP:n talouspolitiikkaan kohdistuvia hyökkäyksiä, kun taas Purraan ja perussuomalaisiin Orpo kohdisti suhteessa vähemmän kritiikkiä.

Riikka Purra haastoi erityisesti Sanna Marinia, esimerkiksi kun puhuttiin kuntien tehtävien määrästä: ”Teidän omassa ministeriössä on ollut hanke tähän, ajatelkaa, mutta se ei varmastikaan saanut mitään aikaiseksi, ainakaan kun kuuntelee teitä”. Kuten edellisessä vaaliohjelmassa, myös puheenjohtajatentissä Purran hyökkäyksistä voi tunnistaa henkilöitymistä ja pääministerikeskeisyyttä. Hän puhuttelee Marinia suoraan ja luo samalla kuvan siitä, että tämä ei olisi onnistunut hallituksen johtajana. Työperäistä maahanmuuttoa koskevassa osuudessa Purra kritisoi myös kokoomusta, mutta teki sen samalla kun haastoi sosiaalidemokraatteja samasta asiasta.

Yhteiskeskustelun aikana tehtyjen hyökkäysten suuren määrän vuoksi osuudessa kuultiin myös puolustuspuheenvuoroja. Erityisesti näitä kuultiin Marinilta ja Orpolta, jotka vastasivat toistensa kritiikkiin puolustamalla puolueidensa talouspoliittisia linjauksia. Esimerkkinä voidaan käyttää Orpon vastausta Marinin tekemään väitteeseen, jossa hän esittää kokoomuksen leikkaavan heikoimmassa asemassa olevilta ihmisiltä: ”Ensinnäkään tämä ei pidä paikkansa. Me emme ole leikkaamassa ihmisten toimeentulosta. Me jarrutetaan sitä, kuinka nopeasti nämä meidän yhteiset menot kasvavat.”.

6.3. Suuri vaalikeskustelu 30.3.

Ylen viimeisessä televisioidussa vaaliohjelmassa paikalla olivat taas kaikkien yhdeksän eduskuntapuolueen puheenjohtajat. Kuten ensimmäisessä suuressa vaalikeskustelussa, myös tässä heidät oltiin asetettu vieretysten riviin kasvot kohti toimittajaa ja studioyleisöä. Ohjelmassa käsiteltävät teemat olivat tällä kertaa Suomen Nato-jäsenyys, talous sekä Suomen sisäinen turvallisuus. Kaksi tuntia kestäneessä ohjelmassa Nato-jäsenyydestä keskusteltiin vajaat 20 minuuttia, taloudesta lähes puolitoista tuntia ja sisäisestä turvallisuudesta noin 10 minuuttia. Kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat saivat tässäkin vaalikeskustelussa reilusti puheaikaa. Orpo, Marin ja Purra puhuivat jokainen yli 14 minuutin ajan.

Toisessa suuressa vaalikeskustelussa kokoomuksen Petteri Orpo teki useita todellisuuden rakennetta luovia argumentteja. Tällaisesta argumentoinnista on kyse esimerkiksi Orpon työperäistä maahanmuuttoa koskevassa puheenvuorossa:

> Kun Suomea täytyy ryhtyä laittamaan kuntoon, niin se ensimmäinen on tämä osaavan työvoiman saanti. Meillä ei oma väki enää riitä, me tarvitaan kaikille aloille, tämä ei ole pelkästään mikään matalapalkkakysymys. Me tarvitaan huippuosaajia peliyhtiöihin, me tarvitaan konepajoihin ihmisiä, me tarvitaan niitä ihmisiä hoitamaan meidän vanhuksia.

Oheisessa esimerkissä Orpo havainnollistaa työvoimapulan haastavuutta ja tekee myös esimerkkejä eri aloista, joille osaajia tarvitaan.

Toisessa suuressa vaalikeskustelussa Orpo käytti kvasiloogisia argumentteja enemmän kuin kahdessa edellisessä ohjelmassa. Esimerkkinä voidaan mainita ansiosidonnaista työttömyysturvaa koskeva puheenvuoro: ”Jos on omia tuloja, pidän sitä aina parempana yksilön kannalta kun se, että on työttömänä. Se pitää elämässä kiinni, se tuo omia tuloja. Se on kaikin puolin järkevämpää.”. Väitteessä Orpo esittää subjektiivisen näkemyksensä asiasta, ja tämä voi joko vakuuttaa kuulijan tai mahdollisesti vaikuttaa epäpätevältä perusteelta. Vastaavanlaisesta argumentoinnista oli kyse myös Suomen veroastetta käsittelevässä puheenvuorossa:

> Kyllä, minähän kerroin että meidän veroasteemme on nyt noussut. Nämä ovat uusimmat tilastot. Se vaan kuvaa sen politiikan linjan, tämän tupla-veen, velkaa ja veroja. Se on johtanut tähän. Viime kädessä sen maksaa aina suomalainen kuluttaja, suomalainen ihminen sen korkean veroasteen. Ja se on aina pois kasvusta.

Tässä Orpon puheenvuorossa on hyvin havaittavissa transitiivisuutta, joka on Perelmanin mukaan yksi kvasiloogisen argumentoinnin keinoista (Perelman 1996, 81). Orpo esittää

korkean veroasteen olevan aina pois kasvusta, vaikka todellisuudessa nämä eivät välttämättä ole toisiaan poissulkevia asioita.

SDP:n Sanna Marinin puheenvuoroista voidaan havaita todellisuuden rakenteeseen nojaavia argumentteja. Läpi ohjelman Marin vetosi ilmiöiden välisiin peräkkäisyyssiteisiin, esimerkiksi kun puhuttiin ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta: ”Niin tämä ansiosidonnaisen puolittaminen, leikkaus, niin että siitä otetaan puolet pois, niin se myös tiputtaa aika monta suomalaista köyhyyteen. Se tiputtaa monta perhettä köyhyyteen.”. Marin käytti myös rinnakkaissiteitä argumenteissaan, esimerkiksi puhuttaessa palkan verotuksesta: ”Me tiedämme myös tutkimuksista sen, että kun hyväosaisille jää enemmän käteen niistä omista tuloistaan rahaa, niin tätä ei laiteta kulutukseen”.

Myös todellisuuden rakennetta luovia argumentteja voidaan havaita Marinin puheenvuoroista. Hän käytti esimerkkejä, muun muassa puhuessaan työllisyyspolitiikasta: ”Meillä on oikeudenmukaisempiakin vaihtoehtoja parantaa työllisyyttä. Me tiedämme esimerkiksi sen, että perhevapaauudistus tulee parantamaan naisten työmarkkina-asemaa.”. Marin teki myös havainnollistuksia, esimerkiksi valtion sisäistä turvallisuutta koskevassa puheenvuorossaan:

> Niin segregaatiohan ei ole mikään kaavoituskysymys, vaan se on mitä suuremmassa määrin myös sosiaalipoliittinen kysymys. Ihmisillä on näköalattomuutta, ihmiset elävät köyhyydessä, heillä ei ole osallisuutta, heillä ei ole koulutuspolkuja ja etenemispolkuja, mahdollisuuksia omassa elämässään. Niin silloin me näemme myös näitä erittäin vakavia ilmiöitä, mitä olemme nähneet.

Kvasiloogisia argumentteja Marin käytti suhteellisen vähän, mutta myös niitä voitiin havaita hänen puheenvuoroistaan. Esimerkiksi kun puhuttiin yritysverotuksesta: ”SDP ei esitä mitään mittavia veronkiristyksiä yrityksille tai työllistämiseen. Mekin haluamme tukea talouskasvua.”. Marinin argumentti herätti välittömästi vastalauseita sekä Orpolta (”kyllähän”) että Purralta (”tämähän oli uutinen”), joten väittämällään Marin ei saanut ainakaan kollegoitaan vakuutettua. Muut puolueet eivät välttämättä tässä kohtaa olleet Marinin pääasiallinen yleisö, mutta äänestäjien lisäksi myös ne saavat puheenjohtajien puheenvuoroista oleellista tietoa tulevien hallitusneuvotteluiden kannalta.

Perussuomalaisten Riikka Purran puheessa korostuivat erityisesti todellisuuden rakennetta luovat argumentit. Purra hyödynsi paljon esimerkkejä, muun muassa puhuessaan työperäisestä maahanmuutosta: ”Jos mietitään sitä siivoojaa, jonka toimittaja mainitsi. Suomessa on koko ajan siivoojista työvoimapula, vaikka kun katsotaan ketä tänne tulee,

niin nimenomaan tulee siivoojia.”. Tästä esimerkistä käy hyvin ilmi kyseisen argumentaatiotekniikan tavoite: esimerkkitapauksesta, tässä tapauksessa siivoojista, tehdään yleistys, jonka tarkoituksena on ulottua koskemaan laajempaa ilmiötä, eli työperäistä maahanmuuttoa.

Myös Purran puheenvuoroista on havaittavissa kvasiloogisia argumentteja. joskin vähemmän kuin puheenjohtajatentissä. Esimerkkinä voidaan käyttää Purran työperäistä maahanmuuttoa koskevaa puheenvuoroa:

> Se, että erityisesti kehittyvistä maista Suomeen ikään kuin täsmentämättömästi tuodaan tuhansia ja tuhansia, jopa puoli miljoonaa uutta ihmistä seuraavan kymmenen vuoden aikana, kuten teistäkin moni on ehdottanut. Niin se on juuri sellainen keino, joka muun muassa sen ammattiliittojärjestelmän tulee tuhoamaan. Se tulee tuhoamaan meidän sosiaaliturvajärjestelmää yhä enemmän koska meillä ei yksinkertaisesti ole tällaiseen ylläpitoon varaa. Ja siinä on tietenkin poliittisia intressejä, löytyy sekä vasemmalta että oikealta.

Tästä esimerkistä voidaan havaita kvasiloogisille argumenteille tyypillistä transitiivisuutta: Purra esittää, että pitkällä aikavälillä maahanmuutto tulee tuhoamaan suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän. Todellisuudessa asia ei todennäköisyydessä tapahdu Purran esittämällä logiikalla.

Ylen viimeisessä vaaliohjelmassa tunnelma ei ollut yhtä kiivas kuin edellisviikon puheenjohtajatentissä, mutta kuitenkin jännitteisempi kuin ensimmäisessä suuressa vaalikeskustelussa. Puheenjohtajat tekivät toistensa puolueisiin kohdistuvia hyökkäyksiä, puolustuksia oli suhteessa vähemmän. Kuten aikaisemmissakin ohjelmissa, Sanna Marin kohdisti hyökkäyksensä oikeistopuolueisiin, erityisesti kokoomukseen ja näiden talouspoliittisiin linjauksiin. Edellisistä vaaliohjelmista poiketen Petteri Orpo teki sekä sosiaalidemokraatteihin että perussuomalaisiin kohdistuvia hyökkäyksiä. SDP:tä Orpo kritisoi talouspolitiikasta puhuttaessa, perussuomalaisia näiden työperäistä maahanmuuttoa koskevista näkemyksistä sekä sopeuttamistoimien epämääräisyydestä. Riikka Purra teki useita hallituspuolueisiin kohdistuvia hyökkäyksiä niin taloutta kuin turvallisuutta koskevissa osioissa. Sekä Orpo että Purra kritisoivat myös suoraan Marinia, Purra viitaten tähän etunimellä ja Orpo epäsuoremmin puhuen SDP:n puheenjohtajasta.

6.4. Vaaliohjelmien ja puheenjohtajien vertailu

Ylen kaksi suurta vaalikeskustelua muistuttivat monin tavoin toisiaan. Osallistujina olivat yhdeksän eduskuntapuolueen puheenjohtajat, ja ohjelmien ajallinen kesto oli noin kaksi tuntia. Toimittaja ohjasi keskustelun kulkua vahvasti: hän jakoi puheenvuorot kysymysten

kautta ja puuttui tilanteeseen, jos puheenvuoro alkoi venyä turhan pitkäksi tai puhuja ei vastannut kysyttyyn kysymykseen.

Yhtäläisyyksien lisäksi suurten vaalikeskusteluiden välillä voidaan kuitenkin havaita myös eroja. Ensimmäisessä tunnelma oli rauhallisempi, esimerkiksi välihuutelua oli vähemmän. Toisessa kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat saivat kukin noin kaksi minuuttia enemmän puheaikaa. Tähän on voinut vaikuttaa ohjelmassa käsitellyt teemat, erityisesti talous, mutta myös varsinaisen vaalipäivän lähestyminen. Samana päivänä kuin toinen suuri vaalikeskustelu pidettiin, Yle (30.3.2023a) julkaisi viimeisen puoluekannatusmittauksensa. Aivan vaalien loppumetreille saakka kolmen kärki pysyi tiiviinä, mikä on osaltaan voinut vaikuttaa Orpon, Marinin ja Purran puheajan maltilliseen kasvuun suurten vaalikeskusteluiden välillä.

Tiistaina 21.3. järjestetty puheenjohtajatentti erosi selvästi kahdesta muusta vaaliohjelmasta ohjelman kulun ja osallistujamäärän myötä. Tutkielman kannalta ehkä keskeisin ero on kuitenkin tentin loppupuolella pidetty puheenjohtajien yhteinen keskustelu. Toimittajan lisäksi myös Orpo, Marin ja Purra pystyivät matalammalla kynnyksellä kommentoimaan toistensa vastauksia sekä esittämään jatkokysymyksiä. Tämä mahdollisti puheenjohtajien välisen suoran vuorovaikutuksen, mitä oli suurissa vaalikeskusteluissa selvästi vähemmän. Myös ohjelman alkupuoliskolla pidetyt puheet tekivät puheenjohtajatentistä erilaisen kahteen muuhun ohjelmaan verrattuna. Puheet tarjosivat puheenjohtajille mahdollisuuden valita käsiteltävät aiheet, puhua ilman keskeytyksiä sekä puhutella äänestäjiä suoraan.

Puheenjohtajien käyttämissä sidosmuotoisissa argumenteissa voidaan havaita eroja eri vaaliohjelmien välillä. Kokoomuksen Petteri Orpo suosi todellisuuden rakenteeseen nojaavia argumentteja, etenkin syy-seuraussuhteita, sekä ensimmäisessä suuressa vaalikeskustelussa että puheenjohtajatentissä. Toisessa suuressa vaalikeskustelussa hän käytti tätä argumentaatiotekniikkaa aikaisempiin vaaliohjelmiin verrattuna selvästi vähemmän. Todellisuuden rakennetta luovia argumentteja Orpo käytti jonkin verran jokaisessa ohjelmassa, eniten viimeisessä suuressa vaalikeskustelussa. Myös kvasiloogisten argumenttien määrä lisääntyi vaalien lähestyessä, mutta kokonaisuudessaan Orpo käytti niitä suhteessa vähemmän kuin Marin ja Purra. Orpon suhteellisen vakaata argumentaatiotyyliä voi selittää esimerkiksi kannatusmittaukset: vaikka kolmen kärki tiivistyikin vaalien lähestyessä, kokoomus pysytteli kärkisijalla läpi kevään (Yle 30.3.2023a). Radikaalit muutokset argumentoinnissa eivät välttämättä olisi olleet kannattavia puolueen pitäessä ykköspaikkaa kannatusmittauksissa.

SDP:n Sanna Marin käytti kaikissa kolmessa vaaliohjelmassa todellisuuden rakenteeseen nojaavia argumentteja, eli hän vetosi asioiden välisiin peräkkäisyys- ja rinnakkaisuussiteisiin. Orposta poiketen Marin hyödynsi lähes yhtä paljon todellisuuden rakennetta luovia argumentteja, erityisesti esimerkkejä. Marin hyödynsi kvasiloogisia argumentteja kahdessa jälkimmäisessä vaaliohjelmassa enemmän kuin ensimmäisessä suuressa vaalikeskustelussa. Vaalipäivän lähestyessä Marin argumentaatio monipuolistui, jälkimmäisessä suuressa vaalikeskustelussa hän käytti sujuvasti kaikkia sidosmuotoisia argumentteja. Toisen suuren vaalikeskustelun päivänä julkaistiin Ylen viimeinen kannatusmittaus ennen vaaleja, ja siinä SDP oli tippunut jaetulta toiselta sijalta kolmanneksi (Yle 30.3.2023a). Tämä on osaltaan voinut vaikuttaa Marinin argumentaatioon ja sen monipuolistumiseen: pyrkiessään puhuttelemaan mahdollisimman monia potentiaalisia äänestäjiä Marinin oli kannattavaa hyödyntää erilaisia, eri ihmisiin vetoavia tekniikoita.

Perussuomalaisten Riikka Purra erottautui puheenjohtajakollegoistaan käyttämiensä argumentaatiotekniikoiden suhteen. Jo ensimmäisestä suuresta vaalikeskustelusta lähtien Purra suosi etenkin todellisuuden rakennetta luovia sekä kvasiloogisia argumentteja, joita hän hyödynsi jatkuvasti kaikissa kolmessa Ylen vaaliohjelmissa. Purra käytti todellisuuden rakenteeseen nojaavia argumentteja vähemmän kuin Orpo ja Marin, mutta myös näitä kuultiin muutamia kertoja jokaisessa ohjelmassa. Ylen (30.3.2023a) viimeisessä ennen vaaleja julkaistussa kannatusmittauksessa perussuomalaisten kannatus oli noussut suhteessa sosiaalidemokraatteihin. Kuten Orpon tapauksessa, myöskään Purran ei siis välttämättä kannattanut muuttaa argumentointiaan olennaisesti.

Tyypillisistä suomalaisista vaaliohjelmista poiketen (Isotalus & Aarnio 2005, 158), aineistoon kuuluvista Ylen vaaliohjelmista voidaan havaita sekä hyökkäyksiä että puolustuksia. Hyökkäyksiä esiintyi eniten puheenjohtajatentissä ja toisessa suuressa vaalikeskustelussa, mutta myös ensimmäisen suuren vaalikeskustelun puheenvuoroista voidaan näitä tunnistaa. Puolustuspuheenvuoroja oli suhteessa vähemmän, mutta näitä kuultiin ajoittain sekä Marinilta että Orpolta. Hyökkäyksiä tekivät kaikkien tarkasteltavien puolueiden puheenjohtajat. Eniten haastamista tapahtui Marinin ja Orpon välillä, erityisesti taloutta sekä terveydenhuoltoa käsittelevissä keskusteluissa. Tätä voivat osittain selittää kyseiset teemat, sillä SDP:n ja kokoomuksen näkemykset erityisesti talouspolitiikassa eroavat toisistaan merkittävästi. Molemmat oppositiojohtajat kritisoivat Marinia ja SDP:tä enemmän kuin toisiaan tai toistensa puolueita. Tämän taustalla voi vaikuttaa pääministerin kasvanut valta.

Hallituksen johtajana toimivan pääministerin katsotaan olevan päävastuussa hallituksesta, ja täten kritiikki hallituksen linjauksista ja toimista kohdistuu myös pääministeriin.

Puheenjohtajien puheenvuoroissa voidaan havaita merkkejä keskitetystä henkilöitymisestä, eli poliittisten johtajien kasvaneesta merkityksestä. Erityisesti tämä näkyi puheenjohtajien tekemissä hyökkäyksissä. Toisten puolueiden kritisoinnin lisäksi kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat kritisoivat suoraan myös toisiaan. Esimerkiksi perussuomalaisten Riikka Purra korosti useissa hyökkäyspuheenvuoroissaan SDP:n Sanna Marinin asemaa poliittisena johtajana: niin puolueensa edustajana kuin pääministerinä. Myös pääministerin kasvanut valta on voinut vaikuttaa puheenjohtajien käyttämään retoriikkaan: oppositiopuolueiden puheenjohtajat Orpo ja Purra kritisoivat toistuvasti hallituspuolueita ja erityisesti SDP:tä sekä pääministeri Marinia.

Aineistosta tehtyjen havaintojen perusteella voidaan todeta käytetyissä argumentaatiotekniikoissa olleen vaaliohjelma- ja puheenjohtajakohtaisia eroja. Ensimmäisessä suuressa vaalikeskustelussa eri tekniikoiden kirjo oli jokaisella puheenjohtajalla suppeampi kuin myöhemmissä vaaliohjelmissa, eli puheenjohtajien argumentaatio monipuolistui vaalipäivän lähestyessä. SDP:n puheenjohtaja Sanna Marin vaihteli käyttämiään tekniikoita eniten. Orpon ja Purran kohdalla vaihtelu oli maltillisempaa, molemmat heistä suosivat tiettyjä argumentaatiotekniikoita enemmän kuin toisia. Orpo hyödynsi eniten todellisuuden rakenteeseen nojaavia ja sitä luovia argumentteja, Purra puolestaan kvasiloogisia sekä todellisuuden rakennetta luovia argumentteja.

7. Lopuksi

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu kolmen suurimman puolueen puheenjohtajan argumentaatiota Ylen vaaliohjelmissa keväällä 2023. Analyysin myötä voidaan todeta, että Marin, Orpo ja Purra käyttivät puheenvuoroissaan monipuolisesti erilaisia sidosmuotoisia argumentaatiotekniikoita. Sekä Marinin että Orpon argumentaatiossa tapahtui muutoksia eri vaaliohjelmien välillä, erityisesti toisessa suuressa vaalikeskustelussa eri tekniikoita käytettiin enemmän kuin kahdessa edeltävässä vaaliohjelmassa. Purra suosi pääosin samoja argumentaatiotekniikoita kaikissa kolmessa Ylen vaaliohjelmassa, ja hänen kohdallaan muutokset argumentaatiossa olivat vähäisempiä kuin kahdella muulla puheenjohtajalla. Kaikilla kolmella puheenjohtajalla oli toisistaan erottuvat argumentaatiotyylit, joskin erot hieman vähentyivät vaalipäivän lähestyessä. Tyypillisesti

suomalaisissa vaaliohjelmissa toisten poliitikkojen tai puolueiden kritisoiminen on ollut vähäistä, mutta Ylen vaaliohjelmissa puheenjohtajien puheenvuoroista voitiin havaita selvästi toisiin kohdistuvia hyökkäyksiä. Puheenjohtajat haastoivat toisiaan avoimesti, välillä vedoten puolueeseen ja välillä taas puheenjohtajakollegaansa yksittäisenä toimijana.

Ylen vaaliohjelmissa Marin, Orpo ja Purra toivat monipuolisesti esille puolueitansa yhdistäviä ja erottavia teemoja. Koska SDP oli jo ennen vaaleja ilmoittanut ettei mene hallitukseen yhdessä perussuomalaisten kanssa (Yle 10.1.2023), Marin ja Purra eivät vaalitenteissä juurikaan nostaneet esille puolueitaan yhdistäviä tekijöitä. Kokoomuksen kohdalla tilanne oli erilainen: jaettuja näkemyksiä löytyi sekä sosiaalidemokraattien että perussuomalaisten kanssa. Vaaleissa suurimmaksi puolueeksi noussut kokoomus aloitti hallitusneuvottelut perussuomalaisten, kristillisdemokraattien ja RKP:n kanssa toukokuussa 2023. Ylen vaaliohjelmissa Orpo ja Purra eivät juurikaan tehneet toisiinsa kohdistuvia hyökkäyksiä, vaan vuorovaikutus heidän välillään oli ennemmin konsensushakuista. Hallitusneuvotteluista tästä voi olla hyötyä: jos puheenjohtajat olisivat haastaneet toisiaan rajusti vaaliohjelmissa, puolueiden välinen yhteistyö voisi olla ainakin jonkin verran vaikeampaa.

Tekemissään hyökkäyspuheenvuoroissa puheenjohtajat usein korostivat kohteena olevan henkilön asemaa poliittisena johtajana, eli puheenjohtajien puheenvuoroista voidaan tunnistaa politiikan henkilöitymisen vaikutuksia. Tämän lisäksi henkilöitymistä voidaan havaita myös vuoden 2023 eduskuntavaaleja koskevasta uutisoinnista. Esimerkiksi Helsingin Sanomat (22.3.2023) raportoi kolmen suurimman puolueen välisestä puheenjohtajatentistä otsikolla ”Työperäisestä maahanmuutosta roihahti kiivas väittely, kun Purra, Marin ja Orpo ottivat yhteen”. Tämä toimii hyvänä esimerkkinä poliittista uutisointia koskevasta median henkilöitymisestä: puolueiden sijaan otsikossa korostettiin puheenjohtajia.

Vaaliohjelmiin osallistuessaan puheenjohtajat tekivät näkyväksi pääministerin kasvaneen vallan merkityksen. Oppositiojohtajat Orpo ja Purra kritisoivat aktiivisesti Marinin ja tämän hallituksen toimia sekä korostivat pääministerin vastuuta hallituksen johtajana. Pääministerikeskeisyyttä voidaan havaita myös vaaleja koskevasta uutisoinnista. Jo ennen varsinaista vaalipäivää vuoden 2023 eduskuntavaaleista on puhuttu mediassa pääministeri- tai hallitusvaaleina (esim. Yle 28.3.2023; Yle 30.3.2023b). Vaalitulosten julkaisun myötä

myös esimerkiksi Marinin hallituskaudella ulkoministerinä toiminut vihreiden Pekka Haavisto totesi: ”Tästähän tuli vähän pääministerivaali” (HS 2.4.2023). Vastaava näkemys voi osittain selittää esimerkiksi sitä, että kolmen suurimman puolueen puheenjohtajat saivat Ylen suurissa vaalikeskusteluissa muihin puheenjohtajiin verrattuna enemmän puheaikaa.

Kuten tutkielman teoriaosassa on esitetty, suomalaisten poliitikkojen retoriikkaa vaalitenteissä on tutkittu lähinnä presidentinvaalien kontekstissa. Tulevaisuudessa retoriikan analyysia voitaisiin tehdä enemmän myös muita vaaleja koskevista vaaliohjelmista, joka mahdollistaisi ajallisen kehityksen tarkastelun sekä eri vaalien välisen vertailun. Tämän tutkielman asetelmaa voitaisiin myös laajentaa ja ottaa tarkasteluun mukaan useampia puheenjohtajia. Tällöin olisi mahdollista tehdä syvällisempää vertailua esimerkiksi hallitus- ja oppositiopuolueiden puheenjohtajien argumentaation välillä.

Lähteet

Primääriaineisto

Eduskuntavaalit 2023: Suuri vaalikeskustelu, Yle TV1 20.3.2023. Saatavissa: https://areena.yle.fi/1-64959072.

Puheenjohtajatentti: SDP, PS ja KOK, Yle TV1 21.3.2023. Saatavissa: https://areena.yle.fi/1-64959033.

Eduskuntavaalit 2023: Suuri vaalikeskustelu, Yle TV1 30.3.2023. Saatavissa: https://areena.yle.fi/1-64959073.

Sekundääriaineisto

Anstead, Nick (2016). “A Different Beast? Televised Election Debates in Parliamentary Democracies”. *The International Journal of Press Politics* 21 (4): 508–526.

Aswad, Ghazal (2019): ”Exploring Charismatic Leadership: A Comparative Analysis of the Rhetoric of Hillary Clinton and Donald Trump in the 2016 Presidental Election”. *Presidential Studies Quarterly* 49 (1): 57–74.

Balmas, Meital, Gideon Rahat, Tamir Sheafer & Shaul R Shenhav (2014). ”Two routes to personalized politics: Centralized and decentralized personalization”. *Party Politics* 20 (1): 37–51.

Benoit, William L. (2007). *Communication in Political Campaigns*. New York: Peter Lang.

Borg, Sami (2020). Asiakysymykset ja äänestäjien liikkuvuus. Teoksessa Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*, 240–259. Helsinki: Oikeusministeriö.

Denton, Robert, Judith Trent & Robert Friedenberg (2020). *Political campaign communication: principles and practices.* Yhdeksäs painos. Rowman & Littlefield.

Eloranta, Anniina & Pekka Isotalus (2016). Vaalikeskustelun aikainen live-twiittaaminen – kansalaiskeskustelun uusi muoto? Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015*, 138–158. Helsinki: Oikeusministeriö.

Ferreira da Silva, Frederico (2021). ”Party organizational change and leader effects on voting behavior: Linking the electoral and party faces of presidentialization”. *Party Politics* 27 (4): 803–813.

Ferreira da Silva, Frederico, Diego Garzia & Andrea De Angelis (2021). ”From party to leader mobilization? The personalization of voter turnout”. *Party Politics* 27 (2): 220–233.

Grönlund, Kimmo (2016). Eduskuntavaalit 2015. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015*, 58–75. Helsinki: Oikeusministeriö.

Hamřík, Lukáš & Petr Kaniok (2022). ”Who’s in the Spotlight? The Personalization of Politics in the European Parliament”. *Journal of Common Market Studies* 60 (3): 673–701.

Isotalus, Pekka (2011). ”Analyzing Presidental Debates: Functional Theory and Finnish Political Communication Culture”. *Nordicom Review* 32 (1), 31–43.

Isotalus, Pekka (2017). *Mediapoliitikko*. Helsinki: Gaudeamus.

Isotalus, Pekka & Eeva Aarnio (2005). Medioidun vaalikeskustelun malli. *Puhe ja kieli* 25 (5): 155–170.

Jokinen, Arja (1999). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikenteessä*, 126–159. Tampere: Vastapaino.

Karvonen, Lauri (2010). *The personalisation of politics: a study of parliamentary democracies*. Colchester: ECPR Press.

Kannasto, Elisa & Hanna Reinikainen (2022). ”Maailman nuorimmasta pääministeristä Bile-Sannaksi”. *Politiikasta* 6.9.2022. Haettu osoitteesta https://politiikasta.fi/maailman-nuorimmasta-paaministerista-bile-sannaksi/, luettu 3.3.2023.

Kriesi, Hanspeter (2011). ”Personalization of national election campaigns”. *Party Politics* 18 (6): 825–844.

Maier, Jürgen & Carolin Jensen (2017). “When do candidates attack in election campaigns? Exploring the determinants of negative candidate messages in German televised debates”. *Party Politics* 23 (5): 549–559.

Marien, Sofie, Ine Goovaerts & Stephen Elstub (2020). ”Deliberative qualities in televised election debates: the influence of the electoral system and populism”. *West European Politics* 43 (6): 1262–1284.

Morgan, Marietta (2009): ”The Absolutist Advantage: Sacred Rhetoric in Contemporary Presidential Debate”. *Political Communication* 26 (4) 388–411.

Nuolijärvi, Pirkko & Liisa Tiittula (2003). “Poliitikot keskustelua esittämässä”. *Media & Viestintä* 26 (2): 46–64.

Paloheimo, Heikki (2003). ”The Rising Power of the Prime Minister in Finland”. *Scandinavian Political Studies* 26 (3): 219–243.

Paloheimo, Heikki (2005). Finland: Let the Force Be with the Leader – But Who Is the Leader? Teoksessa Thomas Poguntke & Paul Webb (toim.), *The Presidentialization of Politics: A Comparative Study of Modern Democracies*, 247–268. Oxford: Oxford University Press.

Paloheimo, Heikki & Sami Borg (2020). Hallitus- ja oppositioaseman yhteys kansalaisten puoluevalintoihin. Teoksessa Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*, 123–147. Helsinki: Oikeusministeriö.

Palonen, Emilia (2022). ”Populismin muoto, diskursiivisuus ja retoriikka: analyysi soinilaisuudesta”. *Politiikka* 62 (2): 125–145.

Perelman, Chaïm (1996). *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino. Suomentanut Leevi Lehto.

Pitkänen, Ville (2014). *Puolueiden keskustelutilaisuuksista mediatapahtumiksi: Television vaaliohjelmat ja niihin liittynyt sanomalehtijulkisuus 1960-luvulta 1980-luvulle*. Sarja C 375. Turku: Turun yliopisto.

Quilan, Stephen & Ian McAllister (2022). ”Leader or party? Quantifying and exploring behavioral personalization 1996–2019”. *Party Politics* 28 (1): 24–37.

Rahat, Gideon & Tamir Sheafer (2007). ”The Personalization(s) of Politics: Israel, 1949–2003”. *Political Communication* 24 (1): 65–80.

Raunio, Tapio & Matti Wiberg (2008). “The Eduskunta and the Parliamentarisation of Finnish Politics: Formally Stronger, Politically Still Weak?”. *West European Politics* 31 (3): 581–599.

von Schoultz, Åsa (2016). Puolueiden puheenjohtajien merkitys äänestyspäätösten kannalta. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015*, 159–176. Helsinki: Oikeusministeriö.

von Schoultz, Åsa, Theodora Järvi & Mikko Mattila (2020). Edustuksellisuuden henkilökohtainen ulottuvuus – puheenjohtajat ja ehdokkaat. Teoksessa Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019,* 169–195. Helsinki: Oikeusministeriö.

Turkenburg, Emma (2022). ”Televised Election Debates in a Deliberative System: The Role of Framing and Emotions”. *Democratic Theory* 9 (1): 1–30.

Van Aelst, Peter, Tamir Sheafer & James Stanyer (2011). ”The personalization of mediated political communication: A review of concepts, operationalizations and key findings”. *Journalism* 13 (2): 203–220.

Webb, Paul & Thomas Poguntke (2005). The Presidentialization of Contemporary Democratic Politics: Evidence, Causes and Consequences. Teoksessa Thomas Poguntke & Paul Webb (toim.), *The Presidentialization of Politics: A Comparative Study of Modern Democracies,* 336–356. Oxford: Oxford University Press.

Sanomalehdet

Helsingin Sanomat
22.3.2023. Työperäisestä maahanmuutosta roihahti kiivas väittely, kun Purra, Marin ja Orpo ottivat yhteen. Uutinen.
2.4.2023. Pekka Haavisto vihreiden tuloksesta: ”On tämä vihreille kova”. Uutinen.

Yle
10.1.2023. IS:n vaalitentti: SDP, vihreät ja vasemmistoliitto eivät suostu samaan hallitukseen perussuomalaisten kanssa. Uutinen.
2.3.2023. Ylen kannatusmittaus: Kokoomus pitää kärkipaikkansa, kisa SDP:n ja perussuomalaisten kanssa kiristyy. Uutinen.
30.3.2023a. Ylen kannatusmittaus: perussuomalaiset ohitti SDP:n, kokoomus yhä kärjessä. Uutinen.
30.3.2023b. Nyt olisi tarjolla liikkuvaa äänestäjää – politiikan asiantuntijoiden mielestä vaalit voittaa se kärkipuolue, joka nappaa vielä kantaansa empivät. Uutinen.